

Odysseus

Odysseus

tragedi i fem akter

efter Homeros

av Christian Lanciai (2004)

Förord.

Redan Sofokles och Euripides hade problem med Homeros och Odysseus, och Platon ville utesluta Homeros diktning från sitt idealsamhälle. Alla idealsamhällen har gått under, men Homeros och Odysseus står kvar, vi kommer aldrig förbi dem och slipper dem aldrig, hur mycket Augustinus än må ha klagat. Vad man än må tycka om Odysseus och hans betänkliga ageranden så förblir han den förste store romanhjälten och måste beaktas som sådan. Många har under sekternas och millenniernas lopp rackat ner på honom, Dante förpassade honom med Diomedes nästan längst ner i helvetet, medan han dock aldrig har upphört att fängsla och fascinera och väcka inom oss hav av innerliga känslor.

Även jag har haft problem med honom så länge jag har levat, och detta arbete kanske kan betecknas som ett försök till att lösa det problemet.

Leh 17.8.2004

Personerna:

Penelope, trogen moder
Telemakhos, hennes trogne son
Antinoos, oförskämd friare
Eurymachos, bättre friare
Leiokritos, sämre friare
Mentor, gammal vän
Aegyptios, gammal hedersman
Nestor, gammal charmör
Menelaos, butter segrare
Helena, evig skönhetsdrottning
Odysseus, främling från havet
Kalypso, tålmodig nymf
Nausikaa, förtjusande prinsessa
hennes båda tvättpigor
Alkinoos, hennes kunglige far
Arete, hans drottning
Demodokos, blind skald
Kirke, namnkunnig trollkvinna

Vålnaderna:

Elpenor, oförsiktig drinkare
Antikleia, Odysseus avlidna moder
Teiresias, blind men tidlös siare
Akilles
Aias
Priamos
Agamemnon
Klytaimnestra
Orestes
Kassandra

Eurylochos, Odysseus styrman
Eumaios, urmodig svinaherde
Iros, ursinnig tiggare
Melanto, falsk tjänarinna
Eurykleia, gammal trotjänarinna
Melantios, ännu en friare
Laertes, Odysseus far

friare vid Ithaka och hovfolk hos faiakerna samt tjänstefolk och vålnader

Handlingen utspelar sig på de västra grekiska öarna samt i Sparta och Pylos
tio år efter det trojanska kriget.

Copyright © Christian Lanciai 2004

Odysseus

Akt I scen 1.

Penelope Han kommer tillbaka, Telemakhos. Tro mig.

Telemakhos Det är ovissheten, mor, som gör livet svårare för varje dag. Naturligtvis tror jag på dig att han kommer tillbaka så länge inget bud har nått oss om hans förlisning eller bortgång, men vi har ju aldrig ens fått ett enda tecken på att han lever!

Penelope Och så länge vi inte fått något tecken på motsatsen heller måste vi anta och tro att han lever. Att tvivla därpå vore förräderi.

Telemakhos Du har naturligtvis rätt, mor.

Penelope Jag vet att friarna gör tillvaron olidligare för oss för varje dag, men vi måste stå ut med dem. Odysseus hus var alltid gästfritt, och i hans frånvaro måste vi upprätthålla stilen.

Telemakhos Kan du inte bara avfärda dem?

Penelope Kan *du* det, Telemakhos?

Telemakhos Jag är inte ens en mogen man ännu.

Penelope Där ser du. Ännu mindre kan jag det, då jag är kvinna, och inte ens i Odysseus eget namn, då vi saknar hans mandat till ogästfrihet. Gå du in till dem och stå ut med dem och underhåll dem som vanligt. Allt lidande har en ände. Självs går jag in till min väv. (*går*)

Telemakhos I tjugo år har far varit borta, och jag har aldrig ens fått se honom så jag kommer ihåg det. Men alltid är han levande framför mig, om dock han aldrig kan bli lika levande för mig som för min mor, av naturliga skäl. Nåväl, låt oss konfrontera vargflocken än en gång. (*Öppnar dörren och stiger in i salen, som öppnar sig.*)

Antinoos Välkommen, Telemakhos! Det var bara du som fattades! Var har du varit hela dagen?

Telemakhos Bara omkring litet och talat med min mor bland annat.

Antinoos Lever hon ännu? Vi får aldrig se röken av henne.

Eurymachos Tyst med dig, Antinoos. Så klart att hon lever. Annars skulle vi ju inte sitta här och gilja till henne.

Antinoos Så dum jag är, Eurymachos. Så klart hon måste leva. Men säg till henne att hon måste bestämma sig nån gång, Telemakhos. Hon kan ju inte bara sörja sin döda gubbe tills vi alla blir gubbar och dör som han.

Telemakhos Vi har inget bevis för att han är död, och så länge vi inte har det måste vi anta att han lever.

Antinoos Kom igen, Telemakhos. Alla är säkra på att han är död utom du och din envisa mamma. Ingen irrar omkring på haven i tio år utan att komma till rätta, såvida han inte är död. Du måste vakna upp inför verkligheten nån gång, Telemakhos! Vill du inte ha mig till din styvfar?

Telemakhos Det är bara mors sak att avgöra och ingen annans.

Eurymachos Låt honom vara, Antinoos. Vi kan ju inte klaga. Förr eller senare faller frukten från trädet innan den ruttar, och då kan vi lugnt plocka den. (*En främling kommer in.*)

Telemakhos Jag ser en ny gäst i huset som jag måste ta hand om.

Antinoos Han är ingen friare. Han är för gammal. Kör ut honom!

Telemakhos Nej, mina vänner, ingen körs ut ur detta hus så länge någon av min faders familj lever. Välkommen, främling, och slå dig ner. Vad önskar du? Mat eller bara att dricka?

Mentor Tack, jag behöver ingenting, Telemakhos, Odysseus son, men jag ville gärna tala enskilt med dig.

Telemakhos Har du nyheter om min far?

Mentor Nej, men jag är väl insatt i fallet. Fallet är Troja, och alla har kommit hem därifrån, utom Odysseus. Tänker du göra något åt saken?

Telemakhos Du låter som en gammal vän till Odysseus. Vem är du?

Mentor Jag är Mentor, son till Ankialos, den härskande drotten på Tafos. Din farfar Laertes känner mig väl.

Telemakhos Då kan jag tro på dig.

Antinoos (ropar) Vem är han, Telemakhos?

Telemakhos En gammal vän till min far, Mentor från Tafos. Farfar Laertes vet mera om honom.

Leiokritos Vet han något nytt om din far?

Telemakhos Nej, ingenting.

Eurymachos Då kan vi låta honom vara. Fortsätt resonera i fred med honom, Telemakhos. (*Friarna respekterar Telemakhos och Mentor.*)

Telemakhos Vad kan jag göra, gode Mentor?

Mentor Du borde absolut göra något, ty situationen här på Ithaka blir alltmer outhärdlig ju längre din fader är borta. Ovisshet föder instabilitet.

Telemakhos Än en gång: Vad kan jag göra?

Mentor Du kan resa runt och träffa dem som kände honom. De sitter alla trygga hemma nu: Menelaos i Sparta, Nestor i Pylos, Diomedes i Troezen och Orestes,

Agamemnons son, i Mykene. Någon av dem måste veta någonting. Vad du än gör, så ge aldrig upp, ty om han verkligen var död skulle det aldrig ha kunnat passerat obemärkt.

Telemakhos Du är kanske just den rådgivare jag behöver. Du hade inte kunnat uppenbara dig vid ett mera lägligt tillfälle än nu. Jag tackar dig av hjärtat. Du måste träffa min mor.

Mentor Jag vill helst inte störa henne. Jag respekterar alltför högt hennes ensamhets trohet. Du kan ju nämna att jag kommit hit, och om hon kallar mig kommer jag. Men det viktigaste är ditt efterforskningsföretag.

Telemakhos (reser sig) Absolut. Vi måste sätta i gång genast. Vem tycker du jag borde besöka först?

Mentor Nestor i Pylos. Han är tryggast och har alltid varit den som vetat mest och bäst. Men du måste först kungöra dina avsikter för Ithakas folk.

Telemakhos Du är mig en gudasänd rådgivare, Mentor. Vi tar i tu med saken genast. *(går ut med Mentor)*

Leiokritos Vad tror du gubben vill?

Antinoos Träffa Penelope, som alla andra.

Leiokritos I vilket ärende? Kan han utgöra något streck i räkningen?

Antinoos Absolut inte. *(festar vidare med friarna)*

Skål, gode vänner, för den sköna Penelopes andra oskulds fall någon gång för den bästa av oss!

(Alla deltar entusiastiskt i skålen med glädje och gamman och dryckenskap.)

Leiokritos Och skål för dig, Antinoos, vår borne ledare, som entusiasmerat hela Hellas till att samlas omkring den sköna Penelopes fötter i munter friarstråt!

Antinoos Vi har åtminstone inte tråkigt.

Leiokritos I ditt sällskap är det omöjligt, gode Antinoos.

Antinoos Smickra mig lagom. Jag är bara anförare åt en skara oförbätterliga rucklare.

Leiokritos Och det är inte litet det, för det är i alla fall den bästa rucklarskaran i hela Hellas, och alla avundas oss som av ren feghet inte vågar sig hit, då vi har fest alla dagar från morgon till kväll.

Antinoos Ja, och rapar och fiser och spyr i takt med svinen vi konsumerar.

Eurymachos Börjar du tröttna på spelet, Antinoos?

Antinoos Inte så länge den sköna och generösa Penelope fortsätter hålla oss i spänning. Vad tänker hon egentligen? Önskar hon sig en ny man men vågar inte ge efter så länge hon är osäker på sin gamla? Jag tror hon väntar på den äntliga befrielsen och förlösningen från sitt gamla band. Hon är så dygdig, att hon inte kan anse sig skild förrän hon säkert vet att hennes sedan tjugo år förrymda man är död. Liksom Agamemnon hade han säkert ingenting annat för sig under sin långa bortavaro hemifrån än att fördela sig jämnt mellan alla världens frillor.

Eurymachos Så du menar att vi kan gotta oss här i den sörjande Penelopes överflöd med gott samvete?

Antinoos Naturligtvis. Vi har ju ingenting annat vettigt att göra, och vad är väl vettigare än att festa och ha roligt? Här slipper vi ju åtminstone ha tråkigt, då spänningen Penelope håller oss i ständigt förblir inte bara konstant utan dessutom växer för varje år. Vilket knep skall hon hitta på härnäst?

Leiokritos Jag är starkt misstänksam mot hennes väv och hennes sätt att aldrig bli färdig med den. Jag tror hon försöker lura oss.

Antinoos Det tror jag också. Vi får skicka en av hennes fala tjänarinnor att spionera på vad hon egentligen har för sig med väven. Eurymachos, förför den där sköna Melanto, så att hon kan förråda sin matmor åt oss, om det är något att förråda.

Eurymachos Ett fult knep, Antinoos.

Antinoos Nej, allt är ju bara underhållning. Vi får ju inte ha tråkigt. Drick mera vin. Här rapas för litet.

Leiokritos Vi tar dig på orden, Antinoos. Vi har mycket kvar att släppa i Odysseus utedass innan de är fulla.

Antinoos Full kan du vara själv.

Leiokritos Gärna för jämnan.

Antinoos Ja, det är rätt inställning. Du har den rätta friarattityden. Bara håll på så länge det går, och börja sedan om från början. Men det viktigaste av allt: ta aldrig ett nej från en kvinna på allvar.

Leiokritos Givetvis. Det är ju det första och sista i umgänget med damer. Säger de nej menar de kanske, säger de kanske menar de ja, men säger de ja kan man allra minst ta dem på allvar. Då vet man aldrig vad de menar.

Antinoos Och Penelope säger varken nej eller kanske. Alltså kan hon bara mena ja med tiden.

Eurymachos Du kan då få vad som helst till att passa din vilja.

Antinoos Det är meningen. Ingen kan säga nej till en uppriktig friare. Alltså håller vi på tills hon säger ja.

Leiokritos Skål, Antinoos, för ditt klara vett, som med sin genialitet bara måste klara alla hinder!

Antinoos Annars sutte jag inte här och pokulerade ihjäl mig med er imbecilla narrar, som bara följer med strömmen utan att se vart den bär hän.

Leiokritos Vi litar på dig. Så länge du inte ger upp finns det ingen anledning för någon annan att göra det.

Antinoos Det är rätt. Följ bara med mig ner i avgrunden eller fram till paradiset. Det blir antingen eller. Antingen segrar vi eller stupar vi, som trojanerna och hellenerna vid Troja. Dö måste vi alla till slut i alla fall. Då är det lika bra att hålla på att festa ända tills man dör, så att man kanske får turen att dö mitt i festen.

Leiokritos Skål för Antinoos, den klokaste av alla!

Eurymachos Vår ständige oförfärlige festledare!
(*De skålar alla för Antinoos och fortsätter att bara ha det trevligt.*)

Scen 2. Tinget.

Mentor Ni känner mig alla som en redobogen man som känt Odysseus hela hans liv. Nu undrar ni förstås varför detta ting har sammankallats och för första gången sedan Odysseus lämnade oss på kung Agamemnons kallelse. Det är så att hans son Telemakhos har något att säga oss alla som angår hela Ithakas framtid. Var så god och träd fram till din faders tron, Telemakhos.

Telemakhos (kommer fram) Vänner av Ithaka, jag är bara en ung man och långt ifrån min faders jämlike i handlingskraft och klokhet, men situationen här i min faders rike på Ithaka är likväl såpass bekymmersam att jag måste träda fram offentligt med vad jag har på hjärtat. Ni vet alla hur blyg jag är och att jag därför aldrig uttryckt några protester mot skaran av friares parasitism i min faders hus, men jag kan inte hålla inne längre. Varför kan inte alla dessa friare med Ithakas egna Antinoos, Eurymachos och Leiokritos i spetsen samt från Akhaia och fastlandet festa hos varandra i stället? Är det en orimlig begäran?

Antinoos Det är din mors förtjänst, Telemakhos, som aldrig kan bestämma sig. Men det största problemet är att Odysseus måste vara död och att du och din mor halsstarrigt vägrar erkänna det.

Telemakhos Då kommer vi till min andra punkt. Ingenting tyder på att Odysseus är död, och så länge han inte är bevisad död har min mor ingen rätt att ge sig åt en annan make....

Antinoos Han kan inte vara annat än död! En så fiffig karl som din far stannar inte tjugo år hemifrån utan att meddela sig om han inte är död.

Mentor Tyst, Antinoos. Låt Telemakhos fortsätta.

Telemakhos Ge mig ett år att undersöka saken. Jag vill fara omkring bland Odysseus hemkomna vänner och diskutera saken med Nestor i Pylos och Menelaos i Sparta och flera andra. Om min far lever någonstans i världen måste någon nyhet därom ha nått någon av dessa herrar, som beständigt lyssnar på hela världen och umgås med resenärer från alla hav.

Antinoos Nåväl, Telemakhos, du får ett år på dig. Men om du kommer tillbaka utan ett ord om din far, eller om du inte kommer tillbaka, så måste din mor bestämma sig. Annars fortsätter vi bara äta er familj ur huset.

Mentor Ni friare är inte lite fräcka i missbrukandet av en värnlös gräsänkas vänlighet och gästfrihet, men jag tror nog Telemakhos har goda chanser att återfinna sin far levande. Och då, Antinoos, är er friarskaras saga all.

Antinoos Ni får visa upp Odysseus först. Ingen på Ithaka kan tro att han lever förrän vi får se honom.

Mentor Kom, Telemakhos. Vi har en viktig uppgift framför oss, nämligen att komma alla dessa fräcka friare på skam, om du inte har något mera att säga.

Telemakhos Jag reser snarast möjligt. Jag ber alla de av Ithakas människor som fortfarande omhuldar min faders minne att åtminstone önska oss lycka till på resan.

Aegyptios (reser sig) Det gör vi naturligtvis av hjärtat, Telemakhos. Kom hem med Odysseus. Annars får vi aldrig mera någon ordning här på ön.

Telemakhos Jag ska göra mitt bästa, Aegyptios, och allt vad jag kan.

(Tinget upplöses.)

Antinoos Du kommer aldrig tillbaka, Telemakhos. När du får höra att din far är död eller inte får höra något alls om honom vågar du aldrig visa dig här mer.

Telemakhos Ska vi slå vad?

Antinoos Gärna det. Ge mig Penelope om jag vinner. Annars får du och din far behålla henne. Vågar du?

Mentor Kom, Telemakhos. Du kommer ingen vart med dessa friare förrän Odysseus är tillbaka.

Telemakhos Vi fortsätter diskussionen, Antinoos, när jag kommer tillbaka.

Antinoos (bugar sig ironiskt) Jag står till din tjänst.

(Mentor går med Telemakhos.)

Ju förr han ger sig av, desto bättre, men ve honom om han kommer tillbaka.

Scen 3. Pylos.

Nestor Jag hälsar er välkomna, vänner, vem ni än är, ty ni har seglat i dagar, det syns på er, och ingen förtjänar bättre ett varmt välkomnande än en ankommen resenär och sjöman. Vad kan jag göra för er?

Telemakhos Ädle Nestor av Pylos, jag är Telemakhos från Ithaka, son till Odysseus, och det här är min vän och beskyddare Mentor från Tafos.

Nestor Då är ni bara desto mera innerligt välkomna. Har Odysseus äntligen kommit till rätta?

Telemakhos Det är just därför vi är här. Ithaka är oroligt, och vi reser land och rike runt för att få veta allt som har sports om Odysseus hemfärd.

Nestor Mina vänner, ni behöver vila och äta upp er. Välkomna till mitt praktfulla hem och min härliga familj med många söner, fastän en av dem stupade vid Troja, och jag skall genast ordna en ordentlig middag åt oss alla, ty vi har mycket att tala om. Slå er ner till att börja med! Läska er först av allt med en nyttig bågare vin, så att ni återhämtar er genast och återfår ert bästa humör. (*bjuder*)

Mentor Vad är det sista ni har hört om Odysseus, kloke Nestor?

Nestor Min vän, vi seglade tillsammans från Troja, jag, Diomedes och Menelaos, medan Agamemnon blev kvar med Odysseus. Ändå kom Agamemnon hem långt före Menelaos, vilket berodde på att Menelaos styrman dog under resan, varför Menelaos ville stanna och begrava honom vid Kap Sunion. När han senare fortsatte greps han av dåliga vindar och drevs ner till Egypten, där han blev med Helena ganska länge. Det var alltså bara jag och Diomedes som kom lyckligt hem, ty när Menelaos omsider kom hem möttes han av morden på Agamemnon, hans maka Klytaimnestra och hennes älskare Aigisthos. Han kom bara hem till ett sorgehus av jämmer och ve.

Telemakhos Så du vet ingenting om Odysseus, gode Nestor?

Nestor Ingenting alls, är jag rädd.

Mentor Vem kan möjligen tänkas veta någonting?

Nestor Ni måste besöka Menelaos. Han beskrev ju en mycket längre hemresa än jag och kan ha hört ett och annat från vinddrivna sjömän. Han har kontakt med en större del av världen än jag. Ni kan lätt färdas till Sparta av och an till lands härifrån. Jag skall gärna ordna med transporten.

Mentor Det är vi mycket tacksamma för, Nestor.

Nestor Jag har allt skäl att hjälpa er med alla medel jag kan för att få klarhet i vad som hänt med Odysseus, ty hans klokskap behövs i Hellas. Alla vill ha honom tillbaka.

Telemakhos Skulle det löna sig att besöka Diomedes?

Nestor Det tror jag knappast. Han kom ju lika lyckligt hem som jag. Följaktligen har han nog lika litet att berätta.

Mentor Tack, Nestor, för ditt goda råd.

Nestor Nu skall jag se hur det går med vår välbehövlige middag. (*lämnar dem*)

Telemakhos Vad tror du, Mentor?

Mentor Tyvärr fruktar jag att Menelaos är vår sista chans.

Telemakhos Han är dock en chans.

Mentor Ja, och god som sådan. (*De skålar.*)

Scen 4. Sparta.

Menelaos Jag hälsar er välkomna, sällsamma gäster, och säkert kommer ni hit av helt särskilda skäl, då ni har självaste Nestor från Pylos som eskort.

Nestor Jag insisterade själv på att få följa med dem, Menelaos, då de först kom till mig på sin säregna rundtur, och då jag själv föreslog att de skulle uppsöka dig med min hjälp.

Menelaos Vad gäller saken, Nestor?

Nestor Detta, Menelaos, som du säkert har gissat, är Telemakhos från Ithaka, Odysseus egen son.

Menelaos Jag tyckte väl att han verkade bekant på något sätt.

Telemakhos Jag kommer tillsammans med Mentor här, som beskyddar mig på mina färder, på jakt efter nyheter om min far.

Nestor Du var borta i sju år, Menelaos. Du om någon borde veta något om Odysseus.

Menelaos Inte mycket.

Mentor Det minsta lilla livstecken, store Menelaos, vore mer än underbara nyheter för våra öron.

Menelaos Jag har inte sett Odysseus sedan jag lämnade Troja. Vi lämnade Troja tillsammans, Nestor, med Diomedes och var de enda som kom lyckligt hem. Alla de andra omkom eller försvann.

Nestor Hörde du ingenting om Odysseus under dina sju långa års egna irrfärder?

Menelaos Alla nyheter som nådde mig var dåliga. Aias omkommen, som om det inte hade räckt med att den store Aias blev galen och begick självmord vid Troja, och min bror mördad vid hemkomsten tillsammans med den oskyldiga prästinnan Kassandra. Idomeneus kom hem till en pestepidemi på Kreta, och alla de andra skall vi inte prata om. Hela Trojaföretaget var en enda lång och onödig traumatisk katastrof, och den är inte slut än. Ingen vet något om Odysseus.

Helena (inkommer) Borde du inte nämna om ditt möte med Proteus för våra gäster, Menelaos?

Nestor Sköna Helena, skönare än någonsin, din underbarhet har alltid förbryllat och trollbundet alla män och gör det fortfarande. (*kysser hennes hand*) Bara för att få dig tillbaka var hela Trojaexpeditionen värd sitt pris.

Helena Jag tror inte Agamemnon hade hållit med dig, Nestor.

Mentor Du nämnde något om en Proteus, Menelaos.

Menelaos Nej, det var min hustru som gjorde det.

Helena Odysseus lever, mina vänner. Jag vet det. Proteus mötte vi i Egypten, en vedervärdig gammal sjöbjörn, som visste allt om alla världens hav och länder. Han visste att berätta att Odysseus levde fången hos en nymf på hennes ö och att hon vägrade släppa honom ifrån sig.

Menelaos Han var full av gamla skepparhistorier.

Helena Just för att gamla sjömän vet de mest fantastiska saker blir de inte trodda av mera klentrogna landkrabbor.

Mentor Er berättelse, fru Helena, fyller oss med glädje och nytt mod, då detta är det första livstecken om Odysseus vi fått höra på tio långa år.

Helena Menelaos är mitt vittne till vad Proteus faktiskt berättade, och ingen kan beslå honom med lögn.

Menelaos Det är lätt att få folk att tro på vad som varken kan bevisas vara lögn eller sanning.

Nestor Du verkar inte särskilt glad, Menelaos.

Menelaos Har jag då orsak att vara det? Min bror mördad vid min hemkomst, Helenas syster mördad av sin egen son, Agamemnons ende arvtagare, som sedan dess varit galen. Är det något att vara glad för?

Helena Vad tror du själv om Odysseus, Menelaos?

Menelaos Jag tror att han lever.

Nestor Äntligen ett vettigt ord från dig.

Menelaos Och just genom att jag tror att han lever och varit borta så osannolikt länge, så tror jag dessutom att han kan komma hem när som helst.

Nestor Bättre och bättre, Menelaos. Så skall det låta. Nu börjar jag känna igen dig.

Menelaos Vi måste vara realistiska, Nestor.
Nestor Naturligtvis.
Mentor Vi tackar dig, höge Menelaos, för dina högst välkomna och upplyftande ord, och särskilt dig, drottning Helena, för att du alls förde Proteus på tal.
Helena Ni är välkomna att stanna så länge ni vill.
Telemakhos Jag är rädd att vi måste skynda oss tillbaka till Ithaka, min drottning, med tanke på dina högst anmärkningsvärda ord, Menelaos.
Menelaos Vill du inte ens försöka träffa Orestes, Telemakhos? Han är i din ålder.
Telemakhos Menelaos, jag skall gärna en annan gång återkomma enbart för Orestes skull, när Odysseus min far är återkommen och frid och ordning åter har lagt sig över Ithaka. Detta måste förbli min primära angelägenhet, vilket ni säkerligen måste förstå.
Helena Lova att komma tillbaka sedan, Telemakhos, för Orestes skull.
Telemakhos Gärna, drottning Helena.
Menelaos (reser sig) Bra. Då tycker jag vi alla skall ha en middag tillsammans. Vi har mycket att prata om, Nestor, både angående gamla minnen och framtiden. Och våra unga män här måste få sig någonting till livs, eller hur, Helena?
Helena Absolut.
Menelaos Då går vi alla genast till bords. (*eskorterar ut hela sällskapet.*)

Akt II scen 1. En öde sandstrand med klippor.
 Man hör ständigt strändernas svall.

Odysseus Vad har man kvar att leva för utom sin längtan, som blir bara värre med åren ju mera man längtar och hänger sig åt den, som något man lever för som livets sannaste mening men som blott samtidigt bittert förtär en?

(*Kalypso visar sig.*)

Är det du, min älskade häxa och fångvaktare?

Kalypso Jag kan inte kvarhålla dig längre mot din vilja, Odysseus, om du verkligen vill fara hem.

Odysseus (överraskad) Menar du detta, Kalypso?

Kalypso Annars skulle jag inte säga det. Ditt lidande är mitt, Odysseus. Jag kan inte längre uthärda ditt ständiga försmäktande, din ständigt allt djupare melankoli och din ständigt allt bittrare gråt.

Odysseus Men hur kan du skicka hem mig? Här finns inget fartyg, och så här långt bortom tidlöshetens ocean seglar aldrig någon förbi. Kan du trolla fram ett skepp åt mig med en besättning?

Kalypso Du är händig, Odysseus. Du kan bygga en flotte.

Odysseus Den måste då vara väl utrustad, ytterst sjösäker, och jag måste ha en förbaskad tur med vädret.

Kalypso Vi har gott om tid, Odysseus. Här har du nu varit i sju år, och det tar inte många dagar för dig att med din händighet bygga en stadig flotte. Jag ska visa dig var de rätta träden växer, jag skall ge dig material till segel och skot, och sedan behöver du bara invänta det rätta vädret och vinden. Det är högst tre veckors segling härifrån till faiakernas land.

Odysseus Det är som en dröm och för bra för att kunna vara sant. Vadan denna plötsliga helomvändning, fagra Kalypso?

Kalypso Tror du inte jag har mänskliga känslor? Tror du inte jag kan känna ditt lidande? När två människor blir ett, som vi nu har varit i sju underbara år, går

åtminstone kvinnan så djupt in i mannen, att hon kan känna allt vad han känner. En kvinna kan gå djupare in i en man än vad någonsin en man kan tränga in i en kvinna.

Odysseus Så det är bara av medlidande som du släpper mig fri?

Kalypso Dock måste jag varna dig. Du har värre lidanden framför dig, Odysseus, än allt vad du redan gått igenom, om du lämnar mig.

Odysseus Jag visste väl att det fanns en hake.

Kalypso Det är ingen hake. Jag bara förbereder dig för din hemfärd, så att du trots allt skall klara av den.

Odysseus Jag vet att du är synsk och har alltid respekterat dig för det.

Kalypso Ingen kommer att hälsa dig välkommen när du återinträder i ditt hem, som kommer att vara i upplösningstillstånd och behärskat av skamlösa parasiter.

Odysseus Vet du om min son och hustru ännu lever?

Kalypso Jag har försökt att se igenom framtidens förlåt och funnit att din son och hustru varit dig anmärkningsvärt trogna i alla år. Det är delvis därför jag bestämt mig för att släppa dig: min makt är maktlös mot deras trohet. Men de kommer inte att känna igen dig när du kommer, och det kommer att ta tid för dig att övertyga dem om vem du faktiskt är.

Odysseus Bra att du varnar mig, du klokaste av häxor. Jag har dock mött ett antal, alla var de övermänskligt kloka, men ingen var så konstruktiv som du. Så jag måste alltså vara försiktig när jag kommer hem.

Kalypso Till ytterlighet. Du kan inte vara nog försiktig, ty parasiterna i ditt hem kommer aldrig att acceptera din uppenbarelse, då de tar för givet att du sedan länge är död.

Odysseus (reser sig) Då sätter vi i gång, Kalypso. Visa mig träden. Har du någon yxa?

Kalypso Jag har avsiktligt dolt den för dig i många år i hopp om att du skulle vänja dig vid mig och frivilligt välja att förbli hos mig. Men ingenting kan bota din oro. Jag har försökt under sju år och slutligen givit upp. Du är ett hopplöst fall, Odysseus, och jag älskar dig bara mer för det.

Odysseus Tack, fagra Kalypso. Ingen nymf kan vara som du, men när jag gav mitt hjärta åt Penelope var det för att hon ensam skulle behålla det.

Kalypso Även mot din trohet har jag varit maktlös. Jag ville inte acceptera det, men jag har tvingats till det.

Odysseus Kärlekens makt står över all makt i världen.

Kalypso Jag har märkt det. Den kärlek som består och framhärdar utan att förtröttnas kan få vilken världslig makt som helst att falla. Men vi fortsätter väl att sova tillsammans tills du far?

Odysseus Jag har inte rätt att avvisa din gästvänlighet, Kalypso. Egentligen har ingen man rätt att tacka nej till någon kvinna, ty om en kvinna vill kärlek med en man är det en betydligt allvarligare sak än en mans vanliga och tarvliga åtrå till en kvinna.

Kalypso Tror du Penelope kan förlåta och ursäkta mig?

Odysseus När jag ligger med dig, Kalypso, kan jag aldrig tänka på någon annan än Penelope, ty det är det mesta liv jag kan bringa henne till i min saknad av henne.

Kalypso Du är ursäktad. Jag förstår dig.

Odysseus För mig till träden, Kalypso. Efter arbetet kan jag älska dig ännu bättre.

Kalypso Tack, Odysseus. (*visar honom vägen*)

Scen 2. Vid en flod.

piga 1 Tvätta av kläderna ordentligt. De måste bli skinande blanka.
piga 2 Vi tvättar och tvättar och inte blir de renare för det.
1 Du är bara lat. Det här är Faiakiens renaste vatten. Här om någonstans måste allting bli rent tillräckligt för vår prinsessa Nausikaa, om vi bara lägger manken till.
2 Nausikaa blir alltid bara nöjd vad vi än gör.
1 Men tänk då på hennes bröllop! Det är ju för den skull vi tvättar hennes kläder extra fina.
2 Du bara tjarar.
Nausikaa Gnabbas inte nu, flickor, utan se till att bli färdiga någon gång.
2 Har du bråttom, prinsessa?
Nausikaa Nej, men jag känner nog er. Ni bara leker och skvätter vatten på varandra i stället för att bli färdiga.
1 Nog ska vi bli färdiga, prinsessa, men dina kläder måste bara bli tillräckligt fina först.
Nausikaa Tack för din omtanke.
(Odysseus sticker upp ett huvud från bakom en buske: han är helt förstörd till utseendet.)
2 (ser honom först) Fy! En ful gubbe!
1 En tjuvstryker!
2 Han tjuvtittar på oss!
1 Det var det fräckaste jag har varit med om! Att gömma sig i buskarna och glo på oss!
2 Spring, prinsessa, spring! (*flyr*)
Nausikaa Men kläderna, jungfrur, kläderna!
1 Vi hämtar dem senare. (*rymmer fältet*)
Nausikaa (stannar lugnt och sansat kvar) Vem är du, stackars gubbe?
Odysseus Nådigaste prinsessa, jag är en stackars skeppsbruten som drev i land här i natt. Jag vaknade till era tärnors glada skratt. Det var inte alls min mening att störa er.
Nausikaa Har du några kläder?
Odysseus Nej, det är just mitt dilemma. Naken kastades jag i land och kunde med nöd undvika klipporna tills jag fann den här lugna floden.
Nausikaa Vilken tur då att mina tärnor lämnat alla mina kläder kvar efter sig. Här kan du pryda dig med sjalar och klänningar och hela min brudutstyrsel.
Odysseus Jag tackar er, nådigaste prinsessa, men var är jag? Vilket land är detta?
Nausikaa Du har kommit till faiakernas land, där min egen far är konung. Det var nog någon mening med att vi skulle komma just hit och tvätta mina kläder idag. Skyl dig nu, gubbe, så att du kan komma fram ur buskarna. (*kastar åt honom några sjalar och slöjor. Han skyler sig nödtorftigt.*)
Odysseus Då har jag sannerligen tur. Faiakernas land var just min destination, i sjutton dagar hade jag god vind och hyfsat väder på min flotte, men just när jag fick ert land i sikte drabbade mig stormen med mördande styrka.
Nausikaa Varifrån kommer du?
Odysseus Närmast från Ogygia, Kalypsos ö.
Nausikaa Ett farligt tillhåll. Vad gjorde du där?
Odysseus Jag var skeppsbruten.
Nausikaa Men du lyckades bygga en flotte och ta dig hit?
Odysseus Ja.

Nausikaa Det är en ohygglig sträcka.
Odysseus Jag är rädd att jag inte är speciellt representativ. Jag tror nog att jag är bättre än jag ser ut.
Nausikaa (skrattar) Det tror jag också. Men du har säkert mycket att berätta. Du ska få träffa min far och berätta hela din historia, och han skall ge dig mera anständiga kläder än vad jag kan göra. Ingen resenär är så intressant som den som haft otur på vägen.
Odysseus Då tar jag priset, för jag har nog bara haft otur.
Nausikaa Jag tror dig. Kom med nu. Nej, för resten, det är nog bäst att jag går först hem. Kom efter mig efter en stund. Alla vet var min far bor, och du kan lätt urskilja huset från alla andra när du kommer till vår stad.
Odysseus Jag lovar att aldrig kompromettera er, prinsessa.
Nausikaa Jag var aldrig rädd för något, men jag har aldrig varit mindre rädd än inför dig. Kom snart hem till vårt slott, du skeppsbrutne gäst, och vi skall ge dig all den upprättelse vi är förmögna till.
Odysseus Tack, prinsessa. (*Nausikaa lämnar.*)
 Jag har kommit fram. Mina prövningar är över. Efter tio år är jag äntligen räddad. Då återstår bara det värsta: att komma hem. Men detta värdfolk skall troligen bli det mest hjälpsamma på hela min resa. Må jag bara kunna hedra dem tillräckligt där för.
 (*sveper om sig mera kläder och slöjor och ger sig åstad.*)

Scen 3. Faiakernas hovsal.

Nausikaa Far, jag måste bekänna en sak.
Alkinoos Vad har du nu gjort, mitt barn?
Nausikaa Jag fann en skeppsbruten främling vid stranden, som jag har bjudit hit.
Arete Bra att du berättar det, dotter, så att han inte dyker upp som en överraskning. Vem är han?
Nausikaa Det fick jag ännu inte veta.
Alkinoos Är han vit eller svart, grek eller utlänning?
Nausikaa En rödhårig grek, som jag tror har kungligt förflutet och mycket att berätta.
Alkinoos Det artar sig.
Nausikaa Men han var naken.
Alkinoos Så du träffade honom naken?
Nausikaa Inte jag, bara han, och han höll sig på anständigt avstånd och dold bland buskarna. Men jag var tvungen att avstå några av mina nytvättade kläder åt honom.
Alkinoos Så han kommer hit klädd i kvinnokläder, som Teiresias? Det passar sig inte. Tjänare, när det dyker upp en rödhårig främling klädd i kvinnoutstyrsel vid slottsporten, så kör inte bort honom, utan ge honom genast anständiga kläder och visa in honom hit. (*tjänaren går*)
Nausikaa Jag hoppades far skulle förstå.
Alkinoos Du har gjort rätt, mitt barn. Du gav en naken man de enda kläder du hade. Du har till fullo visat dig som min egen dotter.
Arete När kommer han? Vi väntar på honom med spänning.
Nausikaa Han borde komma när som helst, ty jag bad honom komma ganska snart efter mig.
Alkinoos Hur såg han ut? Kunde du urskilja hans dialekt?

Nausikaa Jag misstänker nog att han inte kommer så hemskt långt borta ifrån, ty det var nästan helt vårt eget språk med en sydligare brytning.

Arete Och han verkade ha varit utsatt för svåra prövningar och irrfärder?

Nausikaa I högsta grad.

Arete (till Alkinoos) Tror du det skulle kunna vara Odysseus från Ithaka?

Alkinoos Om det är han, och det vore en osedvanlig lycka om det var det, så måste vi göra allt för honom.

Arete Han vore i så fall ett passande parti för vår dotter.

Alkinoos Du sa det. Ödet har ju redan fört dem samman.
en tjänare (visar in Odysseus, nyklädd i normala kläder och i något bättre tillstånd)
(annonserar) Främlingen från havet.

Alkinoos Välkommen, främling. Vi vet redan allt om dig.

Odysseus Det kan ni inte göra, så mycket som ni har gjort för mig utan att veta någonting om min bakgrund.

Alkinoos Vår dotter har varit en god ambassadör.

Arete Råkar du händelsevis vara Odysseus från Ithaka?

Odysseus (förvånad) Hur visste ni det?

Arete Vi visste inte. Vi bara hoppades.

Alkinoos Du har varit försvunnen i tio år, under vilka ingen har vetat någonting om dig. Vad hände?

Odysseus Det är en lång historia.

Arete Berätta. Vi är mycket nyfikna.

Nausikaa Far och mor, ni gör orätt i att trötta ut vår gäst med att genast besvära honom med att återge alla sina prövningar. Borde han inte få mat och vila först?

Alkinoos Du har rätt, min dotter. Låt genast duka fram en festbankett. Låt vår gäst få äta och dricka sig mätt och därigenom gradvis bli litet gladare innan vi besvärar honom med intervjuer. Men vi kunde gott förpläga honom med litet underhållning också. Tror du vi kan få fram vår gamle sångare, Arete?

Arete Säkert. Han står alltid till tjänst. *(viskar med en tjänare som går ut.)*

Nausikaa (medan en middag dukas upp för Odysseus) Låt dig nu väl smaka, främling, medan du får lyssna till vår melankoliske sångares vackra historier.
(En liten pojke leder in den blinde sångaren Demodokos.)

Alkinoos Välkommen, Demodokos, den främste sångaren i Hellas, desto mera framstående genom ditt tragiska handikapp! Duka nu upp även för honom en ordentlig middag med frukter och ost och vin, så att han kan förpläga sig med vad han behagar när han vill.

Demodokos Är det någon särskild anledning idag till att ni har kallat mig hit?

Alkinoos Det är det verkligen, Demodokos, ty hit till oss har kommit en veteran från det trojanska kriget, som gärna skulle höra dina sånger därom.

Demodokos Jag kan hundra tusen sånger om alla det krigets tragedier och konflikter, och de slutar alla lika illa med ond bråd död. Är ni säkra på att er veteran vill påminnas om sådant?

Alkinoos Kan du någon sång om Odysseus, en av de få som ej lär ha dött?

Demodokos Jag kan alla sånger om Odysseus, den förste som vände sig mot Akilles later och oförskämdhet, den ende som vågade varna Akilles när så behövdes och som kunde hålla honom på plats. Odysseus var den ende av grekerna som Akilles respekterade. Alla andra behandlade han med oförskämdhet och arrogans, i synnerhet Agamemnon, den tragiske ledaren för hela företaget, som från början till slut bara grävde sin egen grav.

Odysseus Är Agamemnon död?

Demodokos Ja, vet du inte det, som hela Hellas vet? Du måste vara ny här, ty jag har aldrig hört din röst förut.

Alkinoos Denne är just veteranen från Troja.

Demodokos Du var med vid Troja, och vet inte att Agamemnon är död?

Odysseus Ack, jag har varit driven på irrfärder ända sedan Trojas fall. Jag vet ingenting. Hur dog då Agamemnon?

Demodokos Ack, min vän, det är den digraste tragedin av alla. I tio år hade han varit borta från hemmet och under tiden haft den ena frillan efter den andra i ett oändligt antal. Sin dotter Ifigeneia hade han offrat vid Aulis för att blidka gudarna och få gynnsam vind till Troja, och det kunde naturligtvis aldrig hans drottning Klytaimnestra förlåta honom.

Odysseus Ifigeneia räddades. Det var prästen Kalkhas som krävde offret för att försvåra företaget för Agamemnon.

Demodokos Där om råder det delade meningar, men Klytaimnestra fick aldrig mera se sin dotter och ruvade på hämnd i tio år. Naturligtvis visste hon om alla Agamemnons frillor, hon hade hållit sig väl informerad om allt som tilldrog sig vid Troja, så när hennes man äntligen kom hem och hade med sig prästinnan Kassandra i sin egen vagn rågades måttet för Klytaimnestra. Hon tillredde åt honom ett bad och högg ihjäl honom i badkaret med en yxa tillsammans med Aigisthos, Thyestes son, som under tio år hade förlätt henne till att bli redskapet för sin egen hämnd på sin kunglige kusin.

Alkinoos (till Odysseus) Du gråter, min vän.

Odysseus Detta är för mycket. Vilka fler är döda?

Demodokos Aias den store blev galen och greps av bärsärkarraseri då han kände sig förfördelad av Agamemnon och Menelaos, men i sin galenskap lät han sitt raseri gå ut över en fåraflock. När han upptäckte att han slaktat får i stället för greker insåg han sitt eget vansinne och tog sitt eget liv.

Odysseus Och Menelaos?

Demodokos Menelaos kom hem efter sju års irrfärder varunder han länge fastnade i Egypten, men han är hemma nu med Helena.

Odysseus Nestor?

Demodokos Nestor och Diomedes kom även lyckligt hem, de enda som gjorde det.

Odysseus Och vad vet du om Odysseus?

Demodokos Utan honom hade Troja aldrig fallit. Hans trick var att låta bygga en väldig trähäst, i vilken han själv med Menelaos och så många andra som fick plats dolde sig medan hela grekernas flotta lyfte ankar och låtsades ge sig av medan hästen blev kvar på stranden. Somliga trojaner fruktade en argan list, andra ville störta den utför klipporna i havet, men de flesta ville spara den som minne av grekernas nederlag och avfärd och lät därför dra in den i staden, som Odysseus hade förutsett att de troligen skulle göra. Under natten efter mycket festande och då hela staden sov öppnades hästen inifrån och släppte ut krigarna, som öppnade stadsporten. Allt var perfekt planerat och organiserat, och staden Troja intogs efter tio år och lämnades i ruiner, medan Agamemnon äntligen fick sitt monopol på handeln genom Dardanellerna, vilket han dock fick föga glädje av.

Odysseus Om Odysseus öde vet du ingenting?

Demodokos Han är det stora mysteriet och frågetecknet. Han försvann med sitt skepp och sina män och hördes aldrig mera av. Ingen vet om han är levande eller död.

Odysseus Ack, min vän, då kan jag berätta för dig, att han är levande begravnen och levande mot sin vilja fast han borde vara död.

Demodokos Så du vet något om Odysseus. Vem är du?

Alkinoos Vet, Demodokos, att det är Odysseus själv du talar med.

Demodokos Odysseus själv? Tillbaka efter tio år? Var har du då varit? Hos de döda?

Odysseus Bland annat, min vän. Jag känner de döda bättre än de levande och har många gånger överlevt mig själv mot min vilja. Jag borde vara död men lever än till min egen olycka.

Demodokos Varför olycka? Vad är bättre än livet? Liv är kärlek och det enda positiva som finns. Allt annat är värdelöst.

Odysseus Ack, min vän, om du skulle ha sett så många som jag har sett dö för mina ögon, offer på mitt eget ansvar, både vid Troja och under mina irrfärder, så skulle även du liksom jag ifrågasätta livets värden och ditt eget existensberättigande.

Demodokos Jag tror att du har mycket att lära oss, Odysseus.

Alkinoos Är det inte dags, Odysseus, att vi äntligen får veta något om dina resor? Under tio års irrfärder måste du ha samlat på outtömliga erfarenheter.

Odysseus Jag skall gärna berätta några episoder, som är så märkvärdiga, att jag aldrig helt kan förstå dem själv. Men om jag får diskutera dem med er kanske vi kan komma fram till någon klarhet över dem.

Alkinoos Vi är idel öra, Odysseus.

Demodokos Här, Odysseus, ta min lyra, ty nu är det du som har ordet. (*överräcker sin lyra*)

Odysseus Jag är ingen sångare, mitt språk är klent och utan förskönande omskrivningar, men för mig är sanningen det enda som spelar någon roll. Ni får därför ursäkta om mycket av vad jag har att berätta kan framstå som brutalt.

Arete Tack för varningen, Odysseus. Sätt i gång.

Odysseus Jag vill då först berätta om trollkvinnan Kirke. Vi kom till en fruktbar och enslig ö som var rik på vilt och verkade bebodd, då vi såg en ensam rökslinga i fjärran. Där bodde den vackra trollkvinnan Kirke, syster till Aietes, som hjärtligt tog emot alla sjöfarande gäster och förplägade dem väl, tills de mådde så gott att de förvandlades till djur. Vi stannade länge hos henne, då jag inte kunde fara vidare förrän mina män blivit normala igen, och hon var en mycket intressant och djuplodande kvinna, då hon inte bara kunde behärska och manipulera med alla män som hon ville utan även hade profetisk klarsyn och inblick.

Kirke Dina prövningar har bara börjat, Odysseus. Alla dina värsta umbäranden återstår. Om du över huvud taget vill komma hem till Ithaka måste du först besöka de dödas rike för att där finna profeten Teiresias och av honom få råd, den enda av det förflutnas stora andar som fortfarande som död har fullständig koll på verkligheten och bättre behärskar den som död än som levande, ty han ser allt och vet allt.

Odysseus Men hur kan jag finna de dödas rike?

Kirke Det är bara att lita på mig. Följ mina instruktioner till punkt och till pricka, och ingenting kan gå fel.

Odysseus Hur kan jag lita på dig, Kirke, så som du har förfört mina män och gjort dem till djur genom droger för att fångsla dem för alltid, som du även velat fånga mig och göra mig till din slav? Är detta ett nytt försök av dig att få mig i din makt?

Kirke Jag visste inte vem du var när du kom. När du motstod mig och visade dig vara Odysseus besannades en gammal spådom, att jag en gång skulle möta dig, och att du var den enda som jag aldrig någonsin skulle kunna få i mitt våld och kunna hantera som jag ville. Jag fruktade för dig i hela mitt liv, och när du slutligen kom kände jag inte igen dig utan tog dig för en vanlig lustig man. Men du var slugheten själv vars slughet till och med gick djupare än de djupaste kvinnors slughet.

Odysseus Men svara på min fråga. Hur är det väl möjligt att komma åt de döda?

Kirke Du måste gå in i dig själv så djupt att du kommer ut ur dig själv. Det finns hjälpmedel.

Odysseus Droger igen? Trolleri och blåa dunster?

Kirke Nej, det är bättre än så. Jag kan söva dig, men du måste göra allting själv. Om du inte själv har viljan kan jag inte hjälpa dig.

Odysseus Och om jag inte är intresserad? Om jag föredrar att låta de döda vara i fred för oss?

Kirke Då kommer du aldrig hem.

Odysseus Det vet du säkert?

Kirke Teiresias är den enda som kan hjälpa dig.

Odysseus Så egentligen gäller hela frågan om jag vill hem eller inte.

Kirke Stanna här, Odysseus. Stanna hos mig och lev lycklig med mig i naturen i detta paradiset i alla dina dagar. Det vore det bästa för dig. Glöm de döda och ditt hem. Din fru har säkert för länge sedan lägrats av andra.

Odysseus Nej, hon är troheten själv.

Kirke Hur vet du det så säkert?

Odysseus Jag bara vet det.

Kirke Och även om du kommer hem med Teiresias hjälp väntar dig där värre prövningar än under någon av dina resor. Stanna här, Odysseus, så slipper du lida mer.

Odysseus Nej, Kirke, jag är konung över min ö och har ansvar för mitt folk och för grekernas framtid. Bara därför följde jag motvilligt med Agamemnon till Troja och hjälpte honom krossa staden bara för att han som hellenernas ledare krävde att jag uppfyllde min plikt. Det kan låta dåraktigt och oförnuftigt för en klok kvinna som du, men mellan hedersmän är ordhålligheten helig och måste uppfyllas konsekvent. Alla friade till Helena, den vackraste kvinna som någonsin fötts, så många konungar giljade till henne att vi alla till slut kom överens om att lotta om henne för att undvika inbördeskrig. Vi gick med på lottningen på det villkoret, att vem som än fick henne, så skulle alla hennes friare ställa upp till hennes och hennes mans hjälp om hon någonsin kom i trångmål. Så kom prins Paris från Troja som gäst till Menelaos och bortrövade Helena till Troja. Vår ed gav oss intet val. Vi måste alla ställa upp i kriget mot Troja hur litet vi än ville det. Vi hade alla svurit Helena och Helenas man en trohet som aldrig kunde brytas. Bara därför bringades Troja på fall. Vi hade inget val. Och jag har inget val, för jag är fortfarande gift. Jag har svurit min fru en trohet som aldrig kan brytas förrän en av oss är död. Därför har jag inget annat val än att återvända hem vad som än där må vänta mig. Och om jag inte har någon annan väg hem än genom dödsriket, så får jag väl ge mig iväg till dödsriket då.

Kirke Din trohet är hemligheten bakom ditt mod, Odysseus, och därför måste jag respektera dig. Jag ska göra vad jag kan för dig, men du måste tro att jag vill dig väl. Annars kan jag inte hjälpa dig.

Odysseus Då, Kirke, har jag inget annat val än att tro på dig.

Kirke Kom med mig, så skall jag visa dig exakt vad du har att göra.

Odysseus Och hon visade mig vägen till de dödas rike, och det var en resa som jag aldrig vill göra om igen. Den var ohygglig.

Elpenor Har du kommit för att låta dig hemsökas av oss, Odysseus?

Odysseus Elpenor! Är du död?

Elpenor Ja, min stackare, men det var mitt eget fel. Många män har du redan förlorat, Odysseus, och delvis var det till följd av din egen dumdrighet. Du hade aldrig behövt uppsöka cyklopens grotta eller gå i land hos leistrygonerna

exempelvis, men jag lade mig att sova ruset av mig uppe på taket efter för mycket god mat och vin hos Kirke, och när jag vaknade omedveten om var jag var ramlade jag ner och bröt nacken. Det var helt mitt eget fel.

Odysseus Jag är ledsen, Elpenor.

Elpenor Sådant händer. Vi hade alla det för bra hos Kirke, och jag dog åtminstone lycklig, men din fortsatta hemfärd blir allt annat än lycklig, Odysseus.

Odysseus Det är för att alls klara av den som jag har uppsökt er för att få veta vad som väntar mig. Har du Teiresias någonstans i närheten?

Elpenor Ja, han finns nog här någonstans. Han dyker nog upp när han känner att du söker honom. De döda känner de levandes tankar bättre än de levande själva.

Odysseus Tack ska du ha för din vägledning, Elpenor. Men vem ser jag? Är det inte min moder? Har du avlidit av sorg över min långvariga frånvaro, mor?

Antikleia Ja, det är just vad jag har gjort, min osalige son.

Odysseus Hur har de det där hemma? Är min fader också död?

Antikleia Nej, han lever, men ensam och i misär ute på landet, ty han kunde inte uthärda hur din hustrus mängd av friare plundrade vårt hus.

Odysseus Är hon illa ansatt? Är hon trogen?

Antikleia Hon är trogen, men hon är illa ansatt, och det blir värre för varje dag. Vi var dig alla trogna så länge vi kunde, Odysseus. Alla som kände dig är det tills vi dör.

Odysseus Och min son? Hur har han det?

Antikleia Han växer långsamt upp för att bli din jämlike i duglighet och klokhet, men han behöver sin far. Varför kom du aldrig hem, Odysseus, medan jag levde?

Odysseus Ack, min älskade moder, nog gjorde jag vad jag kunde, men det tornade alltid upp sig hinder från ingenstans som sinkade min resa. Men jag gav aldrig upp, och jag ämnar komma hem till slut.

Antikleia Ja, du är ingen förlorare, ty du ger dig aldrig. Ingen är någonsin en förlorare förrän han har givit upp, hur mycket han än förlorar på vägen, och du kommer att förlora allt, Odysseus. Din seger över Troja och ditt ansvar för dess förstörelse kommer att kosta dig mer än vad du kan betala under hela ditt liv hur länge du än lever.

Odysseus Vilken gud förföljer mig?

Antikleia Tro inte att det bara är Poseidon. Han bara leker med dig och jävlas med dig men bara på pin kiv för att du överlistade hans vedervärdige son cyklopen Polyfemos; och så fort du ger dig ut på havet kommer han att fortsätta tvinga dig ur kursen. Men det är bara rofullt sabotage. Nej, din verkliga fiende är Apollon, som aldrig kan förlåta dig Trojas fall och alla dess onödiga och orättvisa tragedier.

Odysseus Apollon! Då är jag förlorad.

Antikleia Aldrig helt, min son. Ingen gud är mera långsiktig och framsynt än Apollon, och han har nog någon mening med att ständigt ansätta dig med nya lidanden utan att någonsin låta dig dö.

Odysseus Inte ens min skyddsgudinna Athena kan förmå något mot Apollons skönhets och visdoms kraft. Hur länge kommer han att fortsätta förfölja mig med otur? Tio år till? Tjugo år? Ända tills jag dör som gammal bitter gubbe?

Antikleia Det tror jag inte. Det vet jag inte. Men ditt enda vapen och skydd mot honom är tålmod. Så länge du inte ger efter för din förtvivlans avgrunds frestelser till utbrott och sammanbrott går du säker under Athenas sköld. Men jag känner Teiresias komma. Det var väl honom du egentligen ville tala med.

Odysseus Tack, mor, för att du fann mig och inte svek mig ens efter döden.

Antikleia En moder överger aldrig sin son, Odysseus, inte ens efter döden, inte ens om sonen överger henne.

Odysseus (innerligt, på knä) Tack, mor.

Teiresias (har kommit in) Du sökte mig, Odysseus. Vad vill du?

Odysseus Du blinde siare, som sett mer än alla andra och som ännu efter döden tycks ha mera kraft att se än någon levande, jag råddes av trollkvinnan Kirke att anlita dig för att få veta något om de faror som jag har kvar att genomgå före min eventuella hemkomst.

Teiresias Jag har inga goda nyheter åt dig, Odysseus. Kirke hade rätt. Du borde nästan ha stannat hos henne.

Odysseus Vad är det värsta du har att säga?

Teiresias Att ingenting blir dig svårare än själva hemkomsten.

Odysseus Det har jag hört förut.

Teiresias Varför frågar du mig då?

Odysseus Du kan hjälpa mig om någon.

Teiresias Hur?

Odysseus Ge mig råd.

Teiresias Nåväl. Du har bett mig om råd. Jag skall ge dig råd. Om du alls vill komma hem levande och överleva din hemkomst, så glöm vem du är. Utge dig för den Ingen som du uppgav som ditt namn hos den vidrige uslingen Polyfemos. Kom hem anonymt, låt ingen veta vem du är, bilda dig en noggrann uppfattning om situationen hemma innan du ger dig till känna för någon, låt din hustrus friare göra vad de vill med dig, uppträd som tiggare och luffare, ju smutsigare och eländigare desto bättre, sov bland svinen, kräla i stoftet, och du kan kanske klara situationen. Det är det bästa råd jag kan ge dig.

Odysseus Det var hårda bud, Teiresias.

Teiresias Djupa sår kräver hårda bandage.

Odysseus Men så länge min hustru förblir mig trogen kan jag genomgå allt.

Teiresias Hon förblir dig trogen, Odysseus, men framför allt *hon* får inte känna igen dig, för hennes egen skull.

Odysseus Jag förstår.

Teiresias Något mera du vill veta?

Odysseus Av min moder har jag fått veta att Apollon är emot mig. Finns det ingenting jag kan göra för att blidka honom?

Teiresias Han har moirerna i sin hand, och han har satt dem att väva emot dig, och deras vävnad av ödets trådar kan inte ens gudar någonsin upplösa. Din hustru har lärt sig att väva av dem, ty de uppmuntrar trohet, och troheten ensam har ödets gudinnor respekt för. Hon lovar sina friare att bestämma sig för en av dem när hon fullbordat sin vävnad, hon väver hela dagen varje dag, men när natten kommer sliter hon upp hela dagens arbete. Sålunda försöker hon väva ut sina friare ur sitt liv med att besegra dem med tålamod.

Odysseus (skrattar) Jag känner igen min Penelope. Därför älskade jag henne, ty vi hade någon slughet gemensamt.

Teiresias Men förr eller senare måste friarna genomskåda hennes list, och då kommer deras otålighet att göra våld på hennes tålamod. I den stunden, Odysseus, borde du allra senast komma hem eller aldrig.

Odysseus Du gör det inte lätt för mig.

Teiresias Skyll inte på mig. Skyll på moirerna och Apollon. Skyll på Agamemnon och hans förintelse av Troja. Skyll på Helena och hennes villighet att begå äktenskapsbrott. Skyll dig själv, Odysseus, som kom med den briljanta idén att alla Helenas friare skulle svära henne och hennes genom lottning utkorade man evig

trohet och bistånd. Det kostade Troja dess liv och alla dess plundrare deras lycka och salighet. Skyll dig själv, Odysseus, för att du är så romantisk.

Odysseus Tack, Teiresias. Jag accepterar din rådgivning.

Teiresias Fler frågor?

Odysseus Jag är för överväldigad för att våga fråga mera.

Teiresias Det gör du klokt i, ty de värsta sanningarna tål man inte höra, och de återstår alltid.

Odysseus Finns det fler döda som vill träffa mig?

Teiresias Du har redan givit oss lillfingret. Många skulle gärna äta upp armen på dig.

Odysseus Akilles?

Akilles Odysseus, gamle hedersknyffel, lever du än? Vi har länge undrat vart du tog vägen. Aldrig kom du hit, och ingen som kom hit hade sett dig mer bland de levande efter Troja.

Odysseus Som du ser, Akilles, lever jag ännu, till min egen olycka.

Akilles Varför säger du så? Livet är härligt så länge man lever, så länge man har något att göra, och själv beklagar jag djupt att jag aldrig fick ynnesten att få dra mig tillbaka som gammal och få roa mig med att i lugn och ro ute på landet binda upp vinrankor för att som lön få njuta av det underbaraste vin....

Odysseus Dock dog du på höjden av din ryktbarhet, och din berömmelse hade aldrig kunnat bli större. Du fick glädjen att få bli odödlig som ungdom utan bitterhet och gråa hårstrån och utan att få uppleva vanäran att få sluta som en ful och vacklande gubbe. Du fick dö ung och förblir därmed odödligt ung i evighet.

Akilles Du bara smickrar mig. Men här är många som vill träffa dig.

Odysseus Men är det inte Aias den store där borta? Är han verkligen död?

Aias Jag njuter av varje dag som jag får fortsätta se dig pinas, du fräcke och övermodige Odysseus, som till ditt eget fördärv uppsökt själva dödsriket för att få veta sanningen. Varenda pil Apollon sände i ditt hjärta, Odysseus, är skäligen och rättvis, ty utan dig hade Troja med alla dess invånare aldrig fått bita i gräset och överlevt endast med en framtid som slavar.

Odysseus (faller på knä) Skona mig, Aias, om det är du och inte en hallucinerad fantom! Är du fortfarande arg på mig för Akilles vapens skull? Är du då långsint och oförsonlig ända in i helvetet?

Aias Och har jag inte anledning att vara det? Vem var en större krigare än jag utom Akilles? Vem mördade fler trojaner på öppen gata i Troja vid dess fall än jag? Vem vållade större skada än jag utom Agamemnon själv med sitt fatala öde, som förde oss alla i fördärvet? Förtjänade jag då ingen ära och tack efter Trojas fall efter alla de trojaner jag dödat i ärlig strid? Men du tog Akilles vapen ifrån mig och tog ensam åt dig äran för Trojas fall fastän vi alla slagit oss blodiga för den saken i tio års tid....

Odysseus Du är bara en mardröm! Man kan inte vara arg och bitter och långsint ännu efter döden! Du är falsk!

Aias Nej, jag är sanningen. Och här finns många andra även som ger mig rätt.

Priamos Så detta är den fördömde uslingen som vållade Trojas fall genom den lömskaste och mest hädiska av alla lister! Så vi har att ställa räkningen för alla våra mördade barn och kränkta mödrar och förslavade änkor och våldtagna prästinnor till dig, du usle Odysseus, den bedrägligaste skurk historien någonsin har känt. Aldrig kommer historien att förlåta dig, Odysseus, inte ens om du rättvist skulle bli mördad när du komme hem. Ve dig, Odysseus, för evigt för Trojas förintelses skull!

Odysseus Skona mig! Ni är bara fantomer och flyktiga drömmar! När jag vaknar upp kan jag avfärda er alla som nattgudinnors lömska gyckelspel och blåa dunster!

Agamemnon Du bad om det, Odysseus. Se, hela min familj är slaktad. Dina lister och mina ambitioner har bara lett till fördärv för hela Hellas som rättvist och naturligt straff för hädiskt och omänskligt övermod. Vi är alla pantade, Odysseus, vi som var med vid Troja i avsikt att förintasta staden och som genomförde denna historiens grymmaste förintastelse. Ve oss alla för evigt, Odysseus! Se min maka! (*Klytaimnestra visar sig alldeles blodig.*) Mördad av sin egen son i berätt mod! Se min son! (*Orestes visar sig fullständigt galen.*) Han är hopplöst vansinnig efter dådet och kan aldrig fortsätta min kungliga linje med all den härlighet och makt som ändå var min.

Odysseus (slår händerna för ansiktet) Skona mig!

Kassandra (uppträder) Allt faller dig till last, Odysseus, ty du är den enda som ännu lever av de mest skyldiga. Ingenting kan sona Trojas fall och inte ens du om du så lever ihjälplågad under hela ditt liv och aldrig får ro för dina brott eller fred för dina olyckor eller någonsin slipper förföljelse från dina eviga fiender. Jag är Apollons prästinna, skändad av Agamemnon själv och mördad i mitt oskyldiga blod av hans egen otrogna hustru som straff för att han gjorde mig till sin frilla. Jag förkunnar Apollons eviga oförsonlighet mot dig, Odysseus. Var förbannad för evigt.

Odysseus (ifrån sig) Skona mig! Skona mig! Ni är bara mina ständiga mardrömmar! Tror ni inte att jag känner igen er? Ni hemsöker mig ju varje natt, ständigt på nytt som om det varje gång igen var första gången! Men ni är bara drömmar! Ni finns inte i sinnevärlden! I er flummiga flyktiga fåfänga försöker ni bara driva mig från vettet utan att någonsin fatta, att ni aldrig kommer att lyckas!

(*Tystnad. Alla fantomer försvinner. Gradvis vaknar Odysseus upp, som efter en lång dvala av ansträngande sjukdomsanfall.*)

(*ser sig omkring*) Var är jag?

Alkinoos Du är i goda händer, Odysseus. Ta det lugnt. Du har haft en lång och svår resa.

Odysseus (hämtar sig) Jag träffade alla de döda, och nu, gode Demodokos, när du har berättat att Agamemnon faktiskt är död förstår jag att det faktiskt var verkliga syner. Aias hade rätt. Han var sanningen, och jag slipper den aldrig.

Alkinoos Men hur förlorade du alla dina män?

Odysseus Vill ni att jag skall fortsätta berätta?

Arete Vi önskar ingenting högre, ty du är en av dessa ovanliga människor som tycks veta och ha insikt i allt det som ingen annan vet.

Odysseus Både Kirke och Teiresias varnade mig i synnerhet för att ta i land där solgudens oxar går i bet, världens präktigaste djur som aldrig åldras, och även om vi gick i land där så fick vi på inga villkor röra något av boskapen. Jag försökte avråda mina män från att ankra där, men tyvärr kunde de inte se faran däri.

Eurylochos Du tänker bara på dig själv, Odysseus. Vi vill alla hem, men här seglar vi över öppet hav dag och natt i veckor, och när vi äntligen ser land vill du bara fara förbi av vidskepliga skäl. Var nu litet mänsklig, Odysseus.

Odysseus Mina kära män, naturligtvis vill jag ju bara ert bästa, men här på denna jord går solgudens oxar i bet, och både Kirke och Teiresias har med eftertryck varnat mig för frestelsen att röra något av de praktfulla djuren. Om vi går i land där, så är det det sista vi får göra.

Eurylochos Vi har ju mat och förråd med oss från Kirke. Vi behöver inte slakta något djur i land. Inte sant, mina män?

männen Naturligtvis ska vi lämna solgudens oxar i fred. Allt vi behöver göra är att ta igen oss i några dagar.

Odysseus De fick som de ville, vi tog i land, men redan efter en dag blev vädret ogynnsamt, och vi kunde inte fortsätta. Det var ingen fara, ty vi hade minsann mat

och förråd tillräckligt, men det hårda ovädret med stormvindar emot oss höll på en hel vecka. Det fanns ingen möjlighet att fara vidare. Vi låg inne i en vik, och vinden var envist rakt mot viken. En ny vecka gick med samma väder, och efter den tredje veckan började förråden ta slut, och männen började snegla mot solgudens praktfulla oxar, som bara gick där och gjorde ingenting, utmanande med sina underbara kroppshyddors skönhet, världens läckraste kött, som bara stoltserade oförskämt framför våra ögon. När en månad gått och vi hade ingenting kvar, och ovädrets motvindar bara fortsatte i omänsklig envishet, blev jag allvarligt orolig och gick bort och bad och utträttade ett offer för att blidka gudarna. När jag kom tillbaka fann jag till min fasa att mina män hade slaktat två oxar.

Eurylochos De bara gick där och sken som solen i sin fläskiga härlighet. Vi hade ingen mat kvar, Odysseus, och det fanns hur många oxar som helst. Skulle vi bara gå här och svälta och låta världens härligaste biffar passera förbi våra ögon utan att vi gjorde något?

Odysseus Ni vet inte vad ni har gjort. Det var ju det enda ni inte fick göra! Här finns ju annan mat, bär och frukter och allt möjligt som växer på marken, men ni måste nödvändigtvis gå och slakta världens heligaste boskap och dra själva solgudens vrede över er!

Eurylochos Jag är inte så säker på det, Odysseus. Vinden har redan svängt. Kanske solguden avsiktligt presenterade oss sina oxar för att främja vår resa och önska oss lycka till? Det kan du inte veta.

Odysseus Nej, vi kan inte veta någonting, men kanske vinden svängde just för att jag gick och förrättade ett offer och kanske äntligen lyckades blidka den gud som alltid varit emot oss? Det vet vi inte heller. Helios och Apollon är ju nästan samma gud.

Eurylochos Hur det än förhåller sig, Odysseus, så kan det gjorda inte göras ogjort, och vi hade inget val.

Odysseus Om ni ändå väntat en enda dag!

Eurylochos Vi tog bara två djur. Det märks inte ens i flocken, och ingen kan sakna dem, och de gör den bästa tänkbara nytta som slaktade då de fyller utsvultna och strandade sjömäns magar.

Odysseus Gjort är gjort, Eurylochos, och vi kan bara göra det bästa av saken. Men jag vägrar röra maten.

Eurylochos Som du vill, Odysseus, men det finns mycket över. Två så präktiga djur kan uppehålla ett helt regemente i veckor.

Odysseus Jag lägger mig inte i det! Jag vill inte ha med er att göra! Ni fick alla varningar! Ni visste vad ni gjorde och gjorde det ändå!

Eurylochos Ta det lugnt, Odysseus. Det är på vårt ansvar.

Odysseus Nej, Eurylochos, ni är alla på mitt ansvar! Det är mitt ansvar att få er alla hem till Ithaka lika väl som jag själv! Jag har redan förlorat alla mina skepp utom ett, och även på det sista har mina män halverats! Jag har inte råd att förlora en enda man till! Och så går ni och förövar kanske den största dumhet som genomförts under hela vår resa och det med vilje!

Eurylochos Gå och lägg dig, Odysseus, och förlåt oss.

Odysseus Jag är ledsen, Eurylochos, men jag tål inte fler motgångar.

– Jag var alldeles ifrån mig av förtvivlan över vad de hade gjort, och de bara avfärdade min oro som vidskeplig överspändhet. Naturligtvis kunde de ha rätt, men jag fruktade det värsta. Vi tog vara på den plötsligt gynnsamma vinden och lade ut för god fart och var snart ute på det öde havet utan något land i sikte. Då kom stormen och katastrofen, det mest infernaliska tänkbara oväder med åska och hagel och blixtrar i sådan mängd att himlavalvet hotade och verkade rämna. En blixst slog

ner mitt i masten och splittrade skeppet, så att ett skeppsbrott mitt ute på öppna havet blev oundvikligt. Alla mina män och jag separerades i mörkret, och jag hörde bara deras gnyn och förtvivlade skrin som hopplöst överröstades av stormen och de förödande vågornas piskande raseri, vari de drunknade och försvann. Jag förlorade dem alla den natten. När stormen äntligen avtog när gryningen kom var allting tyst, och jag var ensam på havet, där jag klamrade mig fast vid några vrakspillror, som jag lyckades binda fast med några tåg. I min gränslösa förtvivlan grät jag mig intill medvetlöshet. Och i mitt yrande delirium tyckte jag mig ännu höra Eurylochos röst: *Eurylochos* Gudarna har bedragit oss! De lurade oss att förtära deras boskap för att kunna förgöra oss! Förbannelse över gudarna, som i stället för att skydda oss bara har lockat oss i fördärvet och det helt utan någon anledning eller rimlig orsak, då det enda vi förtjänade i livet var att äntligen få komma hem!

(Hans röst drunknar i stormens raseri.)

Odysseus Så drev jag i land på Ogygia, nymfen Kalypsos ö, där jag sörjde mina kamrater i sju år ända tills hon äntligen gick med på att hjälpa mig färdas hem. Hon gav mig medel att bygga en flotte, och även då, efter sju år som skeppsbruten, när jag för första gången vågade mig till sjöss igen, så hade jag efter sjutton dagar knappt fått hoppet tillbaka efter att ha fått syn på konturerna av vad som bara kunde vara ert eget land, så nära mitt eget Ithaka, så grep mig stormen igen och slet sönder min flotte och slungade mig naken i land, där jag måste gömma mig i buskarna. I den förlägenheten kom er dotter Nausikaa till mig och räddade mig. För det är jag skyldig er all min tacksamhet under resten av mitt liv.

Alkinoos Du är inte hemma ännu, Odysseus, även om vi givetvis skall göra allt för att hjälpa dig hem, om dock vi hellre hade sett att du stannat här hos oss för att glädja vår dotter Nausikaa, som gärna hade tjänat dig som sin make.

Odysseus Er vänlighet och generositet överväldigar mig med rörelse, ty under mina resor har jag ständigt undfått mera grymt och ont än gott. En enda solstråle i ett mörker av storm och kyla är dock nog för att åter tända hoppet hos den mot sina hopplösa motgångar övermäktigt kämpande och till och med nog för att komma allt mörker på skam och få honom att glömma alla sina skador och hjärtesår.

Alkinoos Hur ska vi få honom hem, Arete?

Arete Vi måste låna honom ditt kungligaste skepp, så att han får en värdig hemkomst.

Odysseus Nej, mina vänner, jag vill inte vara otacksam, men bara det enklaste och minsta skepp är tillräckligt för mig, som i smyg kan sätta mig i land på Ithaka om natten, så att jag sedan kan smyga mig in obemärkt till mina enklaste tjänare och av dem få veta hur jag bör gå till väga med återtagandet av mitt hem. Jag har funderat över Teiresias råd i sju år och funnit det min bästa hjälp och vägvisning och det enda kloka att göra. Det är trist, men vi får inte glömma, att jag varit saknad i tjugo år, och att mycket förändrats till det sämre på Ithaka under tiden. Jag får under inga som helst omständigheter ta några som helst risker.

Alkinoos Gott, Odysseus. Det ska i allt bli vår glädje att få uppfylla varje din önskan i varje detalj.

Odysseus Och ni skall ha allt mitt tack där för under resten av mitt liv.

Alkinoos Med att hjälpa dig kanske vi rentav kan göra en historisk insats.

Odysseus Så mycket kan jag lova er, att varhelst och närhelst min historia berättas skall även er historia berättas.

Alkinoos Så din odödlighet blir vår, Odysseus. Det är den största ära vi kan få.

Odysseus Mitt liv tillhör er. Om någon ära ingår däri är den er.

Alkinoos Nog nu med smickranden och komplimanger. Låt oss äntligen ta i tu med festen och fira Odysseus återkomst till Hellas! Låt festhekatomborna få uppfylla mitt palats med praktfullhet och bästa stämning, och må därtill dryckesoffren begjutas och maten sedan bäras in till alla våra festdeltagare till dans och sång och instrumentens klingande samstämdhet! Låt så glädjen triumfera efter så mycket umbäranden och nätter av förtvivlan i ödslighetens ändlöshets elände för vår återvändande vän, på det att ljuset, glädjen, hoppet och livet må bevisas alltid triumfera över allting negativt. Låt festen börja!

(Stora omfattande festintroduktioner med all tänkbar festlig prakt med musik och dans, granna kostymer och en fullständigt oavvislig festglädje.)

Akt III scen 1. Svinaherdens hydda.

Eumaios Vad ni grisar ner, mina små grisar! Men det är ert jobb, och ni kan inte annat, och hur ni än bökar och rullar er i skiten kan ni aldrig bli lika skitiga som de där svinen i min herres hus, som bara systematiskt plundrar hans egendom, så att stackars fru Penelope får sådana ekonomiska problem att hon med tiden knappast kan bo kvar. Ja, det vet jag, mina kära små grisar, att människorna är smutsigare än vad några svin kan vara, och att svinen i jämförelse är renliga. Ty människan har en själ, det är hennes enda betydelsefulla arv, och livets enda mening är att förvalta den och hålla den ren, vilket bara extrema undantag tycks kunna göra, då de flesta människor från vaggan till graven bara tycks vara inställda på att förbruka den och besudla den så mycket som möjligt. Så jag är lycklig som har er till bättre sällskap, mina små grisar. – Men här kommer en annan.

Odysseus (oigenkännlig som tiggare) Guds fred i stugan.

Eumaios Du var mig en eländig stackare, och hälsar ändå så höviskt. Du ser ut att ha härjats av hela världen. Vad kan en sådan eländig usling som du ha för ärende hos en svinaherde i hans skitiga koja?

Odysseus Tak över huvudet är sällsynt i dessa dagar för sådana som jag.

Eumaios Har du då blivit utkastad från alla andras bättre hus eftersom du kommer till det sämsta?

Odysseus Det kan man kanske säga.

Eumaios Här blir du då inte utkastad utan att åtminstone först ha fått en riktig måltid. Passar det med svinkött?

Odysseus Ingenting skulle passa mig bättre, då du tycks vara ställets svinskötare och följaktligen måste vara den perfekta experten på tillredning av svinkött.

Eumaios Det må vara min enda konst, men den kan jag.

Odysseus Hur många svin har du om hand?

Eumaios Trehundrasextio, men de blir ständigt färre, ty varje dag nödgas jag slakta ett antal för att behaga svinlortarna där uppe i huset.

Odysseus Kungens hus?

Eumaios Ja.

Odysseus På kungens begäran?

Eumaios Du tycks vara ny här. Kungen har varit försvunnen i tjugo år.

Odysseus Ja, jag är verkligen ny här.

Eumaios Vem är du?

Odysseus Jag kommer från Kreta.

Eumaios Är du då sjöman?

Odysseus Alla de bästa sjömännen kommer från Kreta, och alla som kommer från Kreta kan segla, men jag är sjöman. Jag är en av dessa många spridda bastarder som har Kretas kungahus att tacka för sitt upphov.

Eumaios Jag förstår.

Odysseus Men varför har kungen varit försvunnen i tjugo år? Vad är det för en konung?

Eumaios Du måste under dina vandringar ha hört talas om Odysseus, som var med vid Troja och hjälpte till med att få staden intagen. Det var tio år sen. Sen dess har han varit försvunnen. Själv är jag säker på att han är död.

Odysseus Hur kan du vara säker på det? Jag vet att han lever och är på väg hem.

Eumaios Fyll oss inte med falska förhoppningar. Han måste vara död. Annars skulle han ha hört av sig. Om han levde skulle han inte ha hållit fru Penelope okunnig om sitt öde.

Odysseus Så han har en fru som väntar honom sedan tjugo år?

Eumaios Och väntar på honom fortfarande. Här har förekommit bedragare minsann, som fyllt henne med blåa dunster och hittat på sagor om hans irrfärder bara för att ställa sig in hos henne och få leva här gratis. Alla visade sig vara lögnare och bedragare. Jag hoppas du inte också är en sådan.

Odysseus Jag skulle aldrig drömma om att till exempel försöka utge mig för att vara Odysseus, men jag kan lova dig att han är hemma inom en månad.

Eumaios Ett farligt löfte.

Odysseus Ska vi slå vad? Om jag vinner får du ge mig bättre kläder, och om jag förlorar blir det jag som får bjuda dig på middag.

Eumaios Men även om du förlorar, vilket du måste göra, ska jag nog lyckas skaffa dig bättre kläder. Fru Penelope och Odysseus son Telemakhos är noga med att ingen besökare till Ithaka får lämna ön utan gåvor.

Odysseus Så hon har i alla fall en son och arvinge?

Eumaios Det är frågan om det, ty han har just rest iväg till Pylos och Sparta för att forska efter sin far. Han väntas när som helst tillbaka, men friarna har lagt sig i bakhåll för honom med ett skepp i sundet. Det är i deras intresse att han inte kommer tillbaka.

Odysseus Och friarna bor alla i palatset?

Eumaios Ja, och vräker sig där dag och natt i husets vin och läckerheter, medan fru Penelope bara lider och försöker uthärda dem.

Odysseus Ja, hon kan inte säga nej, och därför kan hon inte köra ut dem.

Eumaios Känner du henne?

Odysseus Bara ryktesvis. Jag känner henne genom Odysseus, som talade mycket om henne.

Eumaios När och var träffade du Odysseus?

Odysseus Hos faiakerna. Han var gäst hos dem och hade äntligen nått deras land efter tio år av irrfärder och lidanden, varunder han förlorat alla sina män. Därifrån borde han småningom komma hit.

Eumaios Så även han har varit lika trogen sin hustru i tjugo år som hon honom.

Odysseus Ja, det verkar så.

Eumaios Det är goda nyheter. Dem vill gärna fru Penelope höra. Du måste få träffa henne, så att hon får intervjuja dig ordentligt.

Odysseus Gärna det, min gode vän, men diskret. Vi vill inte störa friarna, och vad jag kan ha att säga henne om Odysseus bör inte komma till friarnas öron.

Eumaios Naturligtvis, om du har goda nyheter. Friarna tål ju bara dåliga, då de bara lever för sin skadeglädje.

Odysseus Jag tror mig enbart medföra goda nyheter.

Eumaios Då skall jag ordna åt dig en plats i huset, där du får sitta i fred så länge du vill stanna utan att någon skall ha någon rätt att köra ut dig, även om friarna nog kommer att trakassera dig.

Odysseus Det är jag van vid. Låt dem slå mig. Jag reagerar inte ens.

Eumaios Och när Telemakhos kommer hem får du även träffa honom, och även han kanske kommer hem med goda nyheter.

Odysseus Tror du han klarar sig genom bakhållet?

Eumaios Friarna är dumma i huvudet, och Telemakhos är inte dummare än att han alltid kan överlista dem, som fru Penelope gjorde i åratal.

Odysseus Hur?

Eumaios Hon lovade friarna att bestämma sig för en av dem när hon fullbordat en väv som hon höll på med. Hon vävde flitigt alla dagar, och friarna gav sig till tåls. Men varje natt rev hon upp mycket av vad hon gjort, så att väven aldrig blev färdig. Så höll hon på i tre år tills en av hennes tjänarinnor, som blivit en av de vidriga friarnas älskarinna, förrådade hennes knep.

Odysseus Var det länge sen?

Eumaios Nej, helt nyligen, strax innan Telemakhos avreste.

Odysseus Det verkar som om tiden och sanden höll på att rinna ut för Odysseus.

Eumaios Du sa det.

Odysseus Nåväl, min käre vän, låt oss nu koncentrera oss på din underbara middag. Det doftar härligt.

Eumaios Det är bara svinkött, men nog kan jag tillreda det alltid.

Odysseus Jag tror dig.

(De intar sin gemensamma middag under förtrolig samvaro.)

Eumaios Här lever jag fjärran från vimlets yra i fred och i ensamhet med mina svin, ty människornas sällskap behagar mig föga efter att jag fått åse utvecklingen här på Ithaka, hur skändliga skamlösa ynglingar utan vett eller hyfs tagit över konungens hus i renaste oförskämdaste övermod, tagande för givet att fru Penelope förr eller senare måste ge sig åt någon av dem, medan folket bara tiger och tittar på och låter det ske utan att ens fördöma deras fräcka vanstyre och hela missförhållandet.

Odysseus Ja, det måste vara svårt, men sådant är ju folket mest i hela världen. Det är bara de få som bryr sig och som gör någonting åt saken, men de finns alltid, och därför finns det även alltid en bättre framtid.

Eumaios Det tvivlar jag på. Kan du eller jag göra något åt saken? Nej, ty vi är bara gamla fula gubbar och, det värsta av allt, dessutom fattiga, och därmed har vi ingen chans mot den korrupta världsordningen. Men jag säger dig, min vän, att om den finaste och rikaste konung kom hit och sökte natthärbärke hos mig skulle jag bums köra bort honom då mitt slott bara är ämnat för sådana kloka karlar som genomskådar hela mänskligheten som du och jag, min stackars broder tiggare.

Odysseus Jag känner mig hedrad. Men – kommer det någon?

Eumaios Jag känner igen de lätta snabba stegen, och hundarna skäller inte. Det kan bara vara en enda person.

Odysseus Mig skällde de grundligt ut genast, och det var mitt välkomnande till Ithaka.

Eumaios Jag beklagar, men de rörde dig dock inte.

Odysseus Men vem är det då som kommer?

Eumaios Det är konungens egen son Telemakhos som har kommit tillbaka.

Odysseus Hit?

Eumaios Troligen av säkerhetsskäl. Han är lika försiktig som sin far. Han har undvikit friarnas försåt och kommer först till mig för att få höra det senaste. (*Telemakhos gör entré.*)

Telemakhos Eumaios! Jag hade hoppats få se dig ensam. Vem har du hos dig?

Eumaios En gammal beprövad tiggare och misantrop liksom jag själv. Han är helt ofarlig. Kom bara in.

Telemakhos (kommer in) Jag fick veta att friarna låg på lur för mig i sundet. Därför smög jag mig tillbaka till Ithaka den yttre vägen.

Eumaios Det var klokt av dig. Fick du veta något nytt på vägen?

Telemakhos (misstänksam mot Odysseus) Vem är han?

Odysseus En vandringsman från Kreta som känt din far mycket väl och vet att han snart kommer tillbaka.

Telemakhos Din uppgift, främling, stämmer med vad jag hörde från Menelaos och Helena i Sparta. Du är således förtrogen med situationen. Var välkommen till Ithaka, främling. Har du träffat min moder?

Odysseus Inte ännu, men vår vän Eumaios här har lovat presentera mig för henne.

Eumaios Hon blir glad åt att se dig levande, Telemakhos.

Telemakhos Jag ville be dig att genast skynda upp till henne och meddela henne min återkomst, så att hon snarast får veta det och slipper oroa sig för mig, så får jag språka litet grann med främlingen här om vad vi båda hört om min fader. Kan du göra det, Eumaios?

Eumaios Jag skyndar mig genast, ty min enda glädje kvar i livet är att få göra fru Penelope glad. Låt dig väl smaka av den tillredda måltiden under tiden, Telemakhos.

Telemakhos Tack, Eumaios. (*Denne ger sig av.*)

Främling, ditt yttre döljer många hemligheter och många okända berättelser. Du liknar en hungrig varg som hotar att fullständigt förlora kontrollen ej av hunger men av att få lätta ditt hjärta med vad du har att berätta. Stämmer det?

Odysseus Jag har varit på Ithaka förut.

Telemakhos Ja, det är något bekant över dig, som om jag nästan känt dig förut men tidigt i barndomen för länge sedan. Har du då tjänat i min moders hus?

Odysseus Ja, jag har tjänat din moder tidigare. Men det var länge sedan.

Telemakhos Det stämmer. Jag känner igen din röst. Men vem är du?

Odysseus Tänk dig så långt tillbaka i tiden som du kan. Vem är den första du då kommer att tänka på?

Telemakhos Naturligtvis träder då mig min far genast till minnes, men bara diffust som en otydlig dröm, ty jag har ingen klar minnesbild av honom, bara en minneskänsla av hans väsen. Hade du med honom att göra?

Odysseus Jag var här för tjugo år sedan, Telemakhos. Först nu har jag återvänt.

Telemakhos Kan du då vara....

Odysseus Ja, hur illa det än ser ut, så är jag din egen far.

Telemakhos Återkommen som en skeppsbruten tiggare till sitt eget utplundrade hus översvämmat av parasiter.... det är för sorgligt men ändå för bra för att vara sant.

Odysseus Kom i min famn, Telemakhos. (*Denne tvekar inte.*) Vi ska klå dem alla, Telemakhos. Jag har klarat hela världen hittills – varför skulle jag då inte klara av mitt eget hem? I tjugo år har jag bara levt för att få drömma om er båda och den dag jag äntligen skulle få se er igen, och den exilen, Telemakhos, min älskade, fullvuxne, manlige son, har varit grymmare än någon påtvingad skilsmässa. Endast hoppet höll mig vid liv under alla åren, det sista som överger människan i hennes lidanden, och

efter tjugo år har det miraklet inträffat att hoppet trots allt kunnat realiseras, åtminstone i någon mån, men vi har en lång väg kvar att gå.

Telemakhos Är det därför du är klädd i denna tiggares förklädnad, för att ingen skulle känna igen dig och för att kunna lägga upp en strategi i lönndom?

Odysseus Precis, min son, men ej i lönndom, men i lugn och ro. Allting kommer att ske naturligt i sinom tid, moirernas väv kan ingenting slita upp, utan den bara fortsätter att vävas i evighet av sig själv genom ödets egna mekanismer, och vi är alla trådar i dess väsen som blir brukade och inlemmade i kalkylen tills vårt livs nystan runnit ut. Men hur mår din moder?

Telemakhos Hon är den tappreste av alla kvinnor. Hon ger aldrig tappt. Men hur kom du hit? Ditt hjärta måste vara överfullt av dina ödets vittnesbörds längtan att få komma till uttryck.

Odysseus Det måste vi ta senare, Telemakhos. Först måste vi klara av vårt livs viktigaste arbete. Hur många är friarna?

Telemakhos De är fler än hundra.

Odysseus Så många?

Telemakhos De flesta kommer från fastlandet.

Odysseus Desto viktigare är det då att ingen får veta vem jag är, varken din moder eller min fader eller ens vår trogne svinaherde. Vi skall lägga upp en säker strategi som inte får misslyckas på den ringaste punkt. – Men här kommer nu vår trogne herde.

Eumaios (kommer in) Men du har ju inte rört maten, Telemakhos!

Telemakhos Vi hade så mycket att tala om. Främlingen från Kreta här vet en hel del om det trojanska kriget. Vad sade min mor?

Eumaios Hon känner sig lättad över din försiktiga hemkomst, och hon hoppas få se er båda uppe hos sig i morgon.

Telemakhos Det passar oss väl, inte sant, min faders äldste vän?

Odysseus Jag känner mig hedrad.

Eumaios Så låt oss då bara ta det lugnt, äntligen fullborda denna lilla festmåltid och sedan sova gott till i morgon tills dagen gryr och vi åter kan börja leva. Vad sägs om det, du gamle, och du, min käcke yngling?

Odysseus Min käre vän, du är den klokaste av alla.

(De äter och dricker stillsamt tillsammans.)

Akt IV scen 1. Odysseus hem.
(som i senare delen av akt I scen 1.)

Antinoos Berätta nu det värsta. Så Telemakhos kom iväg utan att ni lyckades stoppa honom.

Eurymachos Han smög sig iväg i mörkret utan att vi hann mobilisera någon motåtgärd, lika tyst och lömskt som Odysseus själv hade gjort det.

Antinoos Era odugliga imbecilla värdelösa slöfockar! Och så lade ni er på lur för att sänka honom när han kom tillbaka, och han slank igenom era nätmaskor?

Leiokritos Någon måste ha varnat honom. Han tog inte alls den vanliga vägen utan seglade utanför öarna.

Antinoos Naturligtvis, era inkompetenta bastarder. Han fick säkert alla världens varningar från både Nestor och Menelaos och kanske ännu fler gamla spöken som han passerade. Han kanske rentav fick några nyheter om sin farsgubbe, och i så fall, mina vänner, står vi inför en kris.

Leiokritos Vore det inte enklast om vi helt enkelt likviderade Telemakhos en gång för alla?

Antinoos Leiokritos, vi har diskuterat detta tidigare. Vi kan inte mörda Telemakhos bara för att vi friar till hans moder. Det måste du förstå. Vi skulle få hela Hellas emot oss.

Leiokritos Har vi inte det redan?

Antinoos Nej, vi har situationen under kontroll.

Penelope (från ovan) Jag hör er nog, era skändliga missbrukare av vår gästfrihet. Så ni vill mörda min son Telemakhos bara för att han eventuellt har nyheter med sig hem om min levande make? Skulle ni då försöka mörda också honom om han kom hem till sitt eget? Med vilken rätt, om jag får fråga?

Eurymachos Min fru Penelope, tag inte dessa självsvåldiga slynglar på allvar. Ofta har de under de senaste tre åren talat om att röja Telemakhos ur vägen, men de kan aldrig röra ett hår på hans huvud. Vi är ju dock hellener och respekterar mänskliga lagar, som alla människor lyder under vare sig de vill eller inte.

Penelope Men Odysseus själv skulle ni utan tvekan försöka mörda om han plötsligt kom hem. Jag känner er nog. Jag ber dig, Eurymachos, att genast sända upp Telemakhos till mig när han kommer.

Eurymachos Givetvis, min vördade fru.

Antinoos När man talar om trollen.... (*Telemakhos kommer med Odysseus och Eumaios.*) Vad i all sin dar är det för skabbiga tiggare du vågar ta med dig in hit, Telemakhos?

Telemakhos Gode Antinoos, är detta icke mitt eget hem? Får jag inte ta hem vem jag vill? Ni missbrukar vår gästfrihet in absurdum och anser er vara i er fulla goda rätt däri men vill inte låta dem som dagligen försörjer er med sina svin träda inför er anblick och vill vägra en tiggare att ens få plocka en brödsmula från det golv som ni sölar ner med ert drägel och utspottade matrester?

Eurymachos Det är Telemakhos, Antinoos. Han har rätt att ta hem vem han vill. Och det är bara svinaherden med en tiggare. Var inte dummare än vanligt.

Antinoos Men håll dem då åtminstone på så långt håll ifrån oss som möjligt, så att de inte smittar ner oss med sin peststank och rykande fotsvett, för att inte tala om deras äckliga ohyra.

Odysseus Mina herrar, jag kommer hit i ringaste ödmjukhet med min tiggarskål i ett ömkligt försök att uppehålla livet en dag till, då jag ser att ni lever i ett sådant överflöd och därför tror mig kunna uppbringa några brödbitar och köttslamsor av er godhet. Är det för pretentiöst?

Antinoos (kastar en pall mot Odysseus) Håll käften, din fräcka parasit! Om du vill vara här med din tiggarskål, så håll dig på din kant och stör inte vår muntra samvaro med några trista kvidanden! Håll tyst, eller dra åt helvete!

Eurymachos Lugna dig, Antinoos.

Telemakhos Antinoos, du har ingen rätt att förolämpa någon gäst i min faders hus hur eländig han än tycks vara. Mina tjänare, se omedelbart till att tiggaren och svinaherden genast får sig ett ordentligt mål mat och låt det sedan vara slut på den diskussionen.

Penelope (från ovan) Telemakhos, kom upp till mig.

Telemakhos Ja, min moder. (*går upp till Penelope*)

Antinoos Jag tycker inte om den där lömske tiggaren. Vad tusan skulle en sådan dyka upp för? Vad har han att göra här? Han förstör ju bara stämningen och stör rytmen i våra utsvävningar.

Eurymachos Låt honom vara, Antinoos. Du vinner ingenting med att förfölja tiggare.

Antinoos Det är ju han som förföljer oss med sin blotta närvaro här!

Eurymachos Du är bara nervös, Antinoos, och det helt utan anledning.

Antinoos Han får det att krypa över hela kroppen på mig.

Penelope Nå, Telemakhos, välkommen tillbaka. Fick du veta något?

Telemakhos Mor, Odysseus lever. Jag vet det säkert. Och han kan komma hem när som helst.

Penelope Var hörde du detta?

Telemakhos Från Menelaos själv, som hört det från en gammal man i Egypten, att far hölls fången av en nymf på en öde ö men när som helst kunde bege sig därifrån. Men ännu viktigare är informationen från den kretensiske tiggaren där nere, som plötsligt dök upp hos Eumaios.

Penelope Ja, Eumaios berättade om honom, och jag vill gärna träffa honom. Vad har han att berätta?

Telemakhos Han vet säkert att far kan dyka upp när som helst och utgör därmed ett slags förebud för honom.

Penelope Eumaios berättade att han lovat att Odysseus skulle komma hem inom högst en månad. Stämmer det?

Telemakhos Ja, det stämmer, mor.

Penelope I så fall i bästa fall behöver vi bara hålla friarna på halster i högst en månad till. Tror du vi kan klara det utan att de tar till våld?

Telemakhos Mor, de har våldfört sig på vårt hus i tre år, och vi har uthärdat dem med den äran. Då kan vi säkert klara av bara några veckor till.

Penelope Men de är otåliga och börjar bli desperata.

Telemakhos Ja, mor, men Odysseus kan också dyka upp tidigare än väntat.

Penelope Jag är nyfiken på den där tiggaren. Kan du föra upp honom till mig?

Telemakhos Ja, mor.

Iros (har kommit in i matsalen och vänder sig rasande till Odysseus) Vad är det för ett rännstenssvin som understått sig att knycka min plats?

Antinoos (munter) Du har fått konkurrens, Iros. Han är en värre tiggare än du.

Iros Men det är min plats, och han har ingen rätt att ta den!

Odysseus Jag visste inte att tiggare hade stamplatser reserverade åt sig här i Odysseus hus.

Iros Jag har alltid haft den platsen!

Antinoos Det är rätt, Iros! På honom! Sätt honom på plats. Han är ändå bara en skamfläck för hela Ithaka men värre som sådan än du!

Iros Flytta på dig, gubbfan, eller jag ska lära dig veta hut!

Penelope Vad är det för bråk där nere?

Melanto Det är bara tiggarna som bråkar.

Penelope Gå ner och se till att det inte blir slagsmål nu igen, Telemakhos.

Telemakhos Jag ska göra mitt bästa, mor. (*går ner*)

Iros Din lortiga uppkomling, du ska fan inte komma här och tro att du är någonting och stjäla min tiggargörna ifrån mig!

Odysseus Om jag gjort något styggt var det fullkomligt omedvetet, min käre kollega, och det sista jag ville göra här var att förarga någon.

Iros Oskyldig spelar han också, den oförskämde snuskgrisen!

Odysseus Du har ingen rätt att förolämpa mig för ingenting.

Iros För ingenting! Du har stulit min plats, din skithög! Det är bara jag som har rätt att tigga här!

Antinoos Det är rätt! På honom, Iros! (*Friarna är förtjusta.*)

Odysseus Jag har inte kommit hit för att välla bråk.

Iros Varför vållar du bråk då, din svettstinkande snorgubbe?

Odysseus Min gode vän, dina munterheter roar mig inte.

Iros Det är inte meningen heller, din enfaldiga lumphög!

Antinoos Gör då upp någon gång! Stå inte där och bara käftas!

Iros Kom igen, din stackars knöl, om du inte föredrar att lägga benen på ryggen, ditt skraltiga gubbskrälle!

Odysseus Jag har inte förtjänat något av dina glåpord, min dyre kollega.
(*Iros angriper honom aggressivt. Odysseus slår honom blödande i golvet genast.*)

Stig upp och ge dig av och sätt dig utanför porten och nöj dig med att i fortsättningen hålla svin och strykhundar borta från din herres port!
(*Iros flyr förskräckt. Friarna gapskrattar.*)

Eurymachos Där vann du en ärlig kamp, min vän, och för det ska du aldrig sakna mat eller plats här i huset.

Telemakhos Vad håller ni på med egentligen? Vem vågar angripa vår gäst från Kreta?

Eurymachos Det var bara den tiggaruslingen Iros som var på dåligt humör, Telemakhos, ingenting allvarligt. Din tiggare kastade ut honom och har nu rätteligen intagit Iros plats.

Telemakhos Min vän från Kreta, min mor vill tala med dig. Kan du avbryta dina slagsmål och komma upp?

Odysseus Min herre, er moders ord är min lag. (*reser sig och går upp till Penelope med Telemakhos.*)

(*på väg upp, till Telemakhos*) Se till att avlägsna alla vapen från huset. För dem upp på vinden och försegla den. Om någon ställer frågor, så säg bara att de inte behövs längre, att de behöver putsas upp och att de bara är i vägen.

Telemakhos Ja, far. (*visar in honom till Penelope*) Här är tiggaren, moder.

Penelope Stig in, min vän. Du har väckt mycket uppmärksamhet sedan du kom hit, nu senast genom att kasta ut den odräglige tiggaren Iros, som trodde han var ensam tiggare här och menade sig ha monopol på huset. Men mest av allt intresserar du oss genom din kontakt med Odysseus. Stig in, och låt min gamla trotjänarinna få tvätta av dina trötta vandringsfötter.

Odysseus Jag vägrade detta redan en gång genom en yngre tjänarinnas nedlåtande ovänlighet, men en gammal trotjänarinna hos er kan jag inte vägra något.

Penelope Rätt så, min gode man. Vila dig nu och sätt dig till rätta och slappna av och berätta först av allt vem du är.

Odysseus Ack, min fru, låt mig få slippa berätta om mig själv, ty allt vad mig själv anbelangar är bara förkrossande sorger och förtvivlad melankoli efter alla olyckor jag upplevt.

Penelope Dock har du träffat Odysseus och vet åtminstone något om honom. Du lär ha sagt att han är på väg hem. Vad vet du om honom?
(*Eurykleia har under tiden börjat tvätta Odysseus fötter och genast upptäckt ett ärr som bara kan vara Odysseus eget.*)

Eurykleia (*både förskräckt och till sig av glädje, spiller ut tvättfatet, halvt under rösten*) Min herre! Ni är hemkommen!

Odysseus (*halvt under rösten tillbaka*) Tyst, Eurykleia! Förråd mig inte! Vi har ett helt hus att rensa på farliga parasiter, varför jag måste förbli okänd. Förstår du?

Eurykleia (*böjer sig*) Ja, lille far. (*är dock överväldigad av rörelse och skyndar ut*)

Penelope Vad tog det åt Eurykleia?

Odysseus Hon var färdig med tvagningen.

Penelope Det gick fort.

Odysseus Hon var effektiv.

Penelope Men berätta nu vad du vet om Odysseus.

Odysseus Jag vet att han är på väg hem, min fru. Han tillbringade några dagar hos faiakerna och behandlades där mer än furstligt, och de lovade hjälpa honom med ett fartyg hem.

Penelope När kommer han?

Odysseus Det får tiden utvisa.

Penelope Ditt ord fyller mig med glädje. Då kanske jag äntligen kan se ett slut på mina lidanden lika väl som på hans. Måtte dina ord besannas och det snart!

Odysseus Det är bara en fråga om tid, min fru. Ha tålamod.

Penelope Med dessa förfärliga friare som bara besudlar mitt och min makes hus med att bara skräpa ner och äta oss ur huset och fylla det med ansvarslösa utsvävande ungdomars vidrighet? Vad som behövs är en grundlig, effektiv och blodig storstädning.

Odysseus Odysseus om någon är bra på att städa.

Penelope Ja, det skulle han vara om han kom hem. Tack ska du ha, min gode man. Du ska alltid ha en plats i mitt hjärta och i mitt hem, tills Odysseus kommer hem, då han nog skall finna åt dig en hedersam anställning på livstid, om du vill ha den.

Odysseus Jag är mer än tacksam, min fru. (*drar sig tillbaka och försvinner tillbaka ner*)

Penelope Men vad tog det åt Eurykleia? Aldrig tidigare har hon klantat sig så. Här kryper spöken i kulisserna som hotar med konkreta ingripanden. Jag måste göra något. Friarna måste sättas på plats en gång för alla. Nu vet jag. (*går ner*)

Antinoos (*ser henne komma ner*) Se, Penelope! Drottningen själv behagar lysa upp vår tillvaro, vars goda stämning hotats så illa av några patetiska lumpgubbar. Har hon äntligen bestämt sig? Blir det du eller jag, Eurymachos, eller någon ännu ovärdigare?

Eurymachos Låt oss höra vad hon har på hjärtat.

Antinoos Tala till oss, Penelope, och upplyft oss till din nivå med din blotta närvaros lysande kärlekskraft!

Penelope Mina herrar, ni har rätt. Jag har bestämt mig. Ni skall få genomgå ett prov, som förr i världen praktiserades som sport här i huset. Vi har elva yxor här med öglor över skaftet, som, när de ställs upp på rad, en god skytt kan skjuta en pil igenom. Den som klarar av att spanna Odysseus båge och sedan att skjuta genom alla yxornas öglor med en enda pil skall jag acceptera som min nye man.

Antinoos Det låter enkelt. Odysseus pilbåge är väl knappast märkvärdigare än andras?

Eurymachos Du har inte sett den.

Penelope Jag står vid mitt ord, mina herrar. Sätt i gång. (*drar sig tillbaka, möter Eurykleia*) Nu tror jag äntligen jag gett dem en sten att bita i. Ingen vet hur Odysseus båge kan spännas utom han själv. De må försöka till döddagar.

(*Telemakhos bär fram bågen, en imponerande specialsak.*)

Telemakhos Min moder ställer sig till ert förfogande om ni spänner bågen. Här är den.

Eurymachos Ett mästerverk. En mera imponerande båge har jag aldrig sett.

Melantios Försök du först, Antinoos.

Antinoos Nej, nej, ge alla de andra först en chans.

Eurymachos Låt Telemakhos först försöka. Om han lyckas får han själv behålla sin älskade mor, och vi ger oss alla av.

Antinoos En utmärkt idé! Det är rättvist, inte sant, Telemakhos?

Telemakhos Jo, det är faktiskt rättvist, men om inte jag klarar av att spanna min egen faders båge tror jag inte heller att någon av er andra har någon chans.

Eurymachos Du har chansen, Telemakhos. Ta den. Sedan är det vår tur.

Telemakhos Nåväl. (försöker verkligen sitt yttersta för att spänna bågen men måste ge upp)
Som jag sade – ingen kan spänna den bågen.

Antinoos Då är det vår tur. Fram, mina vänner! Vem först?

Leiokritos Låt mig försöka!

Antinoos Alla i tur och ordning!

(*Alla friarna försöker i tur och ordning, men alla måste ge upp.*)

Antinoos Eurymachos, din tur.

Odysseus (till Telemakhos) Se till att alla dörrar härifrån stängs och låses. Låt ingen kvinna komma in. Håll dig sedan redo och beväpnad när det blir min tur att spänna bågen. (*Telemakhos försvinner.*)

Eurymachos (måste ge upp) Sannerligen grämer det mig mycket att vi alla står så långt efter Odysseus, att vi inte ens kan spänna hans båge. Men det finns ju andra kvinnor både på fastlandet och på andra öar. Vi klarar inte Penelopes prov. Må vi då acceptera detta och lyda henne och ge oss av härifrån innan vi blir för gamla för att alls kunna fria till någon mera. Här har vi ju redan försuttit tre viktiga år av våra liv.

Antinoos Ger du upp så lätt, Eurymachos? Nej, låt oss i stället hämta nya krafter inför morgondagen och då försöka på nytt. Här har vi ju alla medel till att vederkvicka oss, både kött och mat och vin i överflöd, och vi har hela framtiden framför oss. Ge dig till tåls, Eurymachos. Du har en ny dag av ditt liv i morgon!

Odysseus Får jag också försöka?

Antinoos (störd) Vågar den tiggaren öppna käften nu igen?

Eumaios Vi har alla rätt att få försöka. Vi kan ju ändå inte lyckas, vi gamla skröpliga gubbar.

Eurymachos Han har rätt, Antinoos. Låt dem få vara med och leka, så kan vi skratta åt dem när de misslyckas.

Antinoos Var är Telemakhos?

Telemakhos (visar sig) Han är här. Svinaherden har rätt, Antinoos. Min moders bud gäller alla män. Låt även gubbarna försöka.

Eumaios Vi kan ju ändå bara misslyckas.

Antinoos Nåväl, gubbar, låt oss då få se er misslyckas som alla andra.

(*Bågen går från hand till hand till Odysseus. Han synar bågen noga.*)

Eurymachos Se så noga han synar bågen. Det är inte första gången han har en pilbåge i sin hand.

Leiokritos Nej, det är inte omöjligt att han kunde skjuta i sin ungdom. Men det är patetiskt att se honom nu i sin gubbålder hantera ungdomens båge med saknad och inkompetens.

(*Eurykleia är inom Odysseus synhåll. Han ger henne ett tecken med en nick, och hon drar sig uppåt. Plötsligt har Odysseus spänt bågen, och friarna ger till ett utrop av häpnad och förskräckelse. Genast försluts hela den undre scenen medan den övre fortsätter att vara åskådlig.*)

Penelope Vad gör de där nere, Eurykleia? Hur går det med pilskjutningen?

Eurykleia (kastar sig på knä för henne) Min matmoder, alla friarna misslyckades med att spänna bågen utom Antinoos, som inte ens försökte. Men en annan lyckades, som jag själv igenkännt som Odysseus själv.

(*Friarnas dödsskrin börjar komma från den tillslutna undervåningen.*)

Penelope Jag hör dödsskrin. Vad pågår?

Eurykleia Dagen har kommit för vår äntligen befrielse, Penelopeia! Odysseus har bågen och kogret med pilarna, och även Telemakhos är beväpnad, men alla friarna är instängda hos dem och obehäpnade!

(*Dödsskrina tilltar och fortsätter oavbrutet.*)

Penelope Det låter mera som en mardröm än som en verklighet. Har då min make kommit hem för att göra sig till massmördare bland sina egna?

Eurykleia Hade han något val, min ljuva fru? I alla tre åren har friarna stämplat mot Telemakhos liv och diskuterat hans likvidering. Det vet ni. I tre år har friarna kränkt och våldfört sig på era tjänarinnor, och tolv av dem är helt fördärvade. Deras parasitism i ert hus är som en kräftsjukdom som måste opereras bort med fältskärsknivar.

Penelope Men detta våld är dock endast våld, och mord är alltid mord. Det är olikt honom att gå och mörda utan att beakta konsekvenserna. Är du säker på att det verkligen är han och inte bara ett utsänt redskap?

Eurykleia Jag har själv känt igen honom, min älskade fru. När jag befalldes att tvätta hans fötter såg jag genast det djupa ärr han ännu bär på benet som han ådrog sig som yngling under den där förfärliga vildsvinsjakten på Parnassos.

Penelope Var det därför du stälpte ut hans fotvatten?

Eurykleia Jag blev så till mig av glädje och förskräckelse på samma gång, att jag helt tappade konceptena.

Penelope Det är alltså han, den där tiggaren, som jag själv fick tala med och intervjuja, som utgav sig för att vara från Kreta? Och jag skulle inte ha känt igen min egen make?

Eurykleia Det är tjugo år sedan, min kära! Han måste förklä sig och uppträda anonymt för att kunna utspionera friarna och skaffa sig en ordentlig uppfattning om vår situation här, så att han sedan kunde vidta sina mått och steg.

Penelope Och det gör han nu genom en urskilningslös massaker?

Eurykleia Antinoos är redan död. Han, den värste, ledaren som ville göra sig till kung i Odysseus ställe, var den förste att falla, och alla de andra faller nu som käglor med pilar genom hals och bröst eller genomstungna med lanser av Telemakhos.

Penelope Så även min son deltar i massakern.

Eurykleia I högsta grad.

Penelope Jag vet inte hur detta kunde sluta lyckligt, Eurykleia. Min uppfattning är att våld bara kan leda till värre våld. Kunde han inte bara ha kört ut dem, om han verkligen är Odysseus?

Eurykleia Eurymachos, den ädlaste, försökte plädera för de andra när Antinoos var död. Han lovade ta ansvaret för att alla friarna skulle lämna ön och återgälda allt vad de utplundrat under tre års tid. Odysseus svarade att det var för sent att ångra sig nu, att han flera gånger som tiggare hade varnat dem och att de ändå begått misstaget att stanna kvar.

Penelope Så han sköt kallblodigt ner honom?

Eurykleia Ja.

Penelope Vad är detta för en hemkomst? I stället för en efterlängtd make och varm famn med trygghet och välvilja har jag att välkomna hem en blodig massmördare som kanske för alltid gjort sig omöjlig här i sitt eget hem på Ithaka! Alla de mördade ädlingarnas föräldrar kommer aldrig att förlåta honom!

Eurykleia Min älskade matmor, han hade inget val! Det var de eller honom!

Penelope Men resultatet är, att han är mördaren, och de är offrena!

Telemakhos (kommer upp, alldeles blodig) Mor, jag har den glada nyheten att förkunna, att far har kommit hem.

Penelope Hur vågar du visa dig här i så blodiga kläder?

Telemakhos Det är fullbordat, mor. Alla friarna är borta.

Penelope Nej, min son, de är kvar och kommer att hemsöka detta hus så länge vi lever.

Telemakhos Nej, mor, vi slipper dem äntligen!

Penelope Och du påstår att din far gjort rent hus med dem, när hela huset inklusive du själv dryper av blod?

Telemakhos Han rensar nu huset med svavel.

Penelope Tror du det hjälper mot osaliga massakrerade andar, som tvingats lämna sin ungdom innan de ens börjat leva?

Telemakhos Det var deras eget fel. De bad om det i tre år.

Penelope Jag vet inte, *Telemakhos*. Jag vet inte om din så kallade far gjort rätt eller fel. För hans egen skull hoppas jag det inte är han som har gjort det.

Telemakhos Han väntar på dig där nere, mor. Han har äntligen kommit hem.

Penelope Jag kommer väl knappast undan nödtvånget att få se honom.

Telemakhos Är du så kall? Är det så du tar emot den make du suktat och sört efter i tjugo år?

Penelope Jag är rädd att jag inte kommer att känna igen honom.

Telemakhos Du måste, mor! Du kan inte avvisa honom! Inte efter tjugo år och allt vad han har gått igenom!

Penelope Nåväl, min son, jag skall pröva honom, men jag skall inte göra det lätt för honom.

(Hon reser sig. Telemakhos ledsagar sin moder ner till salen, som åter öppnar sig och blottar scenen för massakern – allt är blodigt, och likena ligger i drivor. Odysseus med Eumaios och andra enkla tjänare är i färd med att bära ut dem och försöka städa.)

Om du är min make, *Odysseus*, så har du minsann ställt till det för dig och gjort din hemkomst till den bedrövligaste tänkbara.

Odysseus Jag beklagar, *Penelope*, men jag är faktiskt din make.

Penelope Bevisa det!

Odysseus Hur? Vem annars skulle av kärlek till dig ha bemödat sig om att undanröja alla dessa friare, som blockerade min hemkomst till dig?

Penelope Förstår du inte vad du har gjort? Som konung över *Ithaka* har du slaktat öns hela yngre generation som boskap!

Odysseus Jag varnade dem i tid. De hade kunnat fara hem i tid.

Penelope Är de alla döda?

Odysseus Nej, vi har skonat skalden och härolden, ty de tävlade aldrig om dig och lydde friarna bara av nödtvång.

Penelope Och *Eurymachos*, den ädlaste, som gav dig ett rimligt förslag till gottgörelse?

Odysseus Jag beklagar, *Penelope*, men han hade deltagit i alla friarnas ränker och ofog. När han såg att det inte fanns någon undanflykt grep han sitt svärd och angrep oss. Jag måste skjuta honom eller bli slaktad själv med din son.

Telemakhos Det är sant, mor. Friarna var beväpnade och anföll oss. Vi måste döda dem i självförsvar.

Penelope Och där står du nu översköld av blod efter en fullbordad massaker i ditt eget hus och väntar dig att jag ska ta emot dig i mina armar i min egen säng och påstår dig vara min make. *Eurykleia*, säg till tjänarna att bära ut *Odysseus* säng ur mitt rum. Om han är *Odysseus* kan han ligga utanför.

Odysseus Vad släppte du där över tändernas stängsel? Kan då sängen bäras ut ur vår sängkammare, när kammaren byggdes just omkring sängen, som jag skulpterade själv av ett fast rotat olivträd? Vem kan såga den sängen loss från dess rötter som går långt under golvet?

Penelope *Odysseus*, du har inte glömt något! Du känner vår innersta hemlighet! Det är verkligen du! *(rusar i hans armar. Han omfamnar henne ömt.)* Det gör inget,

Odysseus. Bloda ner mig bara med dina blodiga kläder och armar. Efter tjugo års oavbrutet sörjande tål jag vad som helst. Förlåt min gränslösa känslokyla, men jag kunde inte känna mig säker.

Odysseus Osäkerhet har varit hela mitt liv i tjugo år utan dig, men min största sorg är att jag måste komma hem på detta sätt med en total skändning av mitt eget hus, och jag är rädd att det bara är början. Knappt har en prövning klarats av förrän man ser långt värre nya prövningar torna upp sig, som en värre våg bakom den som redan fullbordat skeppsbrottet. Ja, Penelope, du har rätt i allt, och jag vet att jag gjort mig omöjlig för hela Grekland; men då jag klarat av allting hittills skall jag klara även det sista om det värsta återstår.

Penelope Du måste tala med din far. Endast han kan råda dig. Antagligen sprider sig nu nyheten som en löpeld över hela Ithaka att du kommit hem och slaktat alla dess främsta ungdomar. Du gör det inte lätt för dig, Odysseus.

Odysseus Se det som en utmaning. Men du har rätt. Jag skall uppsöka min fader.

Penelope Gör det inkognito. Smyg dig ut ur huset och låt ingen se dig. Ta av dig de där blodiga tiggarlumporna och klä dig som en vanlig herde. Då struntar alla i dig.

Odysseus Mitt livs största triumf är dock att jag äntligen lyckats komma hem till och återvinna den klokaste kvinnan i världen.

Penelope Jag tror inte att jag har förändrats, Odysseus, sedan du for. Och trots allt finner jag att inte heller du har förändrats. Du är samma hopplöst omöjlige, envisa och dumdristiga karl fortfarande.

Odysseus Kanske mina mödor hjälpt till med att hålla mig ung.

Penelope Den som anstränger sig kan alltid sträva vidare, och du har i alla fall aldrig givit upp. Friarna gjorde aldrig ett smack för att anstränga sig till något och gick alla under. Så är det med flärden och lättsinnet, som bara förflyktigas som morgondimmor, medan strävandet ensamt leder någonstans och alltid fortsätter, och däri ligger hela överlevnadskonsten. Du har klarat det, Odysseus. Välkommen hem.

Odysseus Tack, min älskade. (*De går ut tillsammans.*)

Telemakhos (till Eumaios och de andra tjänarna) Se nu till att få det rent här. Detta är ju ändå ett konungapalats!

Eumaios Tänk, att det ändå var han, Telemakhos, och att han äntligen har kommit hem!

Telemakhos Ja, ja, men stå inte där och gapa! Vi har mycket att göra! Sätt i gång!

Akt V scen 1.

Laertes (stökar i sin trädgård) Det hör ungdomen till att begå misstag av okunnighet och okynne, ty ungdomen förstår ännu ingenting av livet då de är alltför självupptagna med att bara leva. Det är deras sak. Låt dem rasa ut så att de kan mogna sedan. Tålmod kan man bara lära sig den hårda vägen, och den tar tid. Har man tur hinner man leva tillräckligt länge för att kunna överleva sig själv och växa ur sin egen narrkåpa, men ingen är en större narr än den som tror sig vara mogen nog att näpsa ungdomen. Det är att försöka bota okunnighet med dårskap. (*Odysseus närmar sig som enkel herde.*) Där kommer nu den olycksfågeln. Hur skall jag nu hantera hans besatthet? – Odysseus, din oförbätterliga odåga, vad har du gjort!

Odysseus Jag beklagar, far, men jag är åtminstone hemkommen.

Laertes Ja, men till vad? Till ett hem och till ett rike som du vid din blotta återkomst fullständigt har slagit i ruiner! Hela Ithaka är nu emot dig. Vad tänker du göra åt saken?

Odysseus Inhämta dina råd först av allt.
Laertes Och hur kan jag väl råda dig, din villrådige rådlöse råddige råso-
 Du ensam har gjort dig mera vedervärdig än alla friarna tillsammans!
Odysseus Far, hela världen anklagar mig. Vill då inte ens du försvara mig?
Laertes Ingen kan försvara dig eller vad du har gjort, ännu mindre än vad
 någon kunde försvara friarna. Du har omvandlat en dålig tillställning till någonting
 tusen resor värre!
Odysseus Skall du då inte ens hälsa mig välkommen hem, far?
Laertes Naturligtvis är du välkommen hem, men inte de problem du har fört
 med dig!
Odysseus Önskar du att jag stannat borta?
Laertes Jag gör det inte, men alla utanför familjen gör det.
Odysseus Skall jag då dra ut i exil igen och aldrig mera komma hem? Är det din
 mening? Är då min hemkomst bara en ny fördrivning av mig ut på haven?
Laertes Ja, Odysseus, om du inte själv kan lösa den konflikt som nu uppstått
 mellan dig och dina undersåtar, och den kan inte lösas med mindre än att du betalar
 priset. Hur många har du dödat? Hur många föräldrar har du berövat deras bästa
 söner? Kan du gälda en sådan skuld? Nej, Odysseus, det kan du inte. Allt må du ha
 klarat av hittills, men nu står du definitivt inför din slutgiltiga begränsning.
Odysseus Jag kan inte överge Penelope och Telemakhos nu, far, inte efter en äntlig
 återkomst efter tjugo år.
Laertes Det är inte jag som råder över ditt öde, Odysseus. Det är bara du själv.
Odysseus Men jag ser en annan komma, en ännu äldre och klokare än både du
 och jag.
Laertes Ja, jag ser honom. Han kommer aldrig med goda nyheter. Han kommer
 nog för att meddela dig din dom.

(Teiresias kommer in bärande på en åra.)

Odysseus Gamle siare, vi möts vid de mest egendomliga tillfällena. Har du kommit
 för att delge mig min dom?
Teiresias Jag beklagar att jag åter måste uppsöka dig, Odysseus, men din far har
 faktiskt rätt. Du måste åter dra ut på irrfärder. Därför har jag tagit med mig denna
 åra åt dig. Gudarnas beslut är: du ska söka land och rike runt och flacka över hela
 världen ända tills du finner ett land och ett folk som inte vet vad havet är. Tecknet
 skall vara, att en man skall fråga vad det är för en egendomlig spade du bär på. Då
 skall du ha nått din förlösning. Du skall då omedelbart frambära ett tackoffer åt
 Poseidon och Apollon, och de skall äntligen frige dig från ditt öde.
Odysseus Men var i all världen finns den människa som inte vet vad havet är?
 Även om bergsfolk och åkerfolk aldrig sett det, så kan de inte ha undgått att lära
 känna det, ty alla människor drömmer om det, då allt liv framkommit därur och
 måste återvända dit.
Teiresias Ja, Odysseus, det blir en lång och svår sökan och din längsta resa
 hittills. Men må hoppet föra dig till målet, som det alltid gjort det hittills. Och alla är
 inte alltid emot dig.

(Mentor inträder.)

Odysseus Mentor! Min bästa vän från fordom!
Mentor Jag följer med dig, Odysseus. Tillsammans skall vi klara provet.
Odysseus Du tror då verkligen det är möjligt?
Mentor Ingenting är någonsin omöjligt. Det om något borde du väl ha lärt dig
 på dina resor.

Odysseus Du har rätt. Ensam må man bli utsatt för alla världens prövningar och sönderhackas mot skarpa klippor i all världens oupphörliga turbulensers ständiga skeppsbrott, men en enda hjälpande hand och själ är nog för att man skall kunna övervinna hela världen. Jag har förlorat allt men återvunnit dig, Mentor, och det är mer än allt.

Mentor En sann vänskap kan man aldrig förlora, ty själva döden är maktlös där emot.

Odysseus Så låt oss då genast ge oss iväg med Teiresias åra, Mentor, ty vi har en lång resa framför oss. Far, försök förklara saken för Penelope och Telemakhos och de andra. Utan tvekan blir Hellas fäder nöjda med min landsflykt på obestämd tid.

Laertes Ingen kommer att lyfta den minsta sten mot dig eller din familj, Odysseus, när de får veta om ditt offer.

Odysseus Tacka gudarna, inte mig. Kom, Mentor, så går vi. (*går käck och nöjd ut med Mentor.*)

Teiresias Gamle Laertes, eftersom du tillkallade mig och kan se mig, tror du att de evigas dom var för hård?

Laertes Nej, Teiresias, den var bara rättvis, fullkomligt rättvis.
(*De går ut tillsammans, Teiresias stödjande den gamle Laertes.*)

Slut.

(Ladakh, augusti 2004)